

KC
3673

CHRISTOPHORI SCHREITERI,
F. U. D. ET PROF. PUBL.

31

26.

PRIMÆ LINEÆ
JURIS CIVILIS
PRIVATI,

&

Earundem ductu adornata
DISPOSITIO TEXTUUM,

qui sub Titulis

DE VERBORUM SIGNIFI-
CATIONE & REGULIS
JURIS,

in Jure Romano & Canonico
prostant.

L I P S I Æ

Sumtibus LANCKISIANIS
M DCC X.

He 3673

CHRISTOPHORI SCHREIBERII
F. A. D. ET PROC. PUB.

PRÆMIÆ LINEÆ
JURIS CIVILIS
PRIVATI.

Enwardem ducem adomus
DISPOSITIO TEXTUM

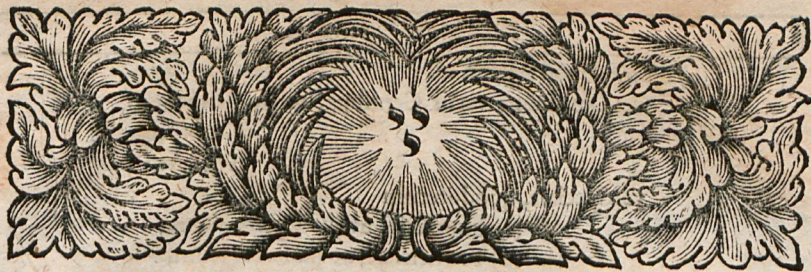

DE VERBORUM
CAUSATIONE
JURIS

in hoc Romano & Germanico
proposito

in hoc Romano & Germanico
proposito

I. N. 7.

PRIMÆ LINEÆ JURIS CIVILIS PRIVATI,

Jurisprudentia est prudentia, jus ad actiones in civili societate obvenientes
justā interpretatione applicandi.

Medium adequatum, cujus subsidiō Jurisprudentiam Civilem addiscimus
est (I) *Jus* (II) *Romanum*.

I. *Jus* in genere consideratum,

Est regula actionum moralium, monstrans id, quod rectum est.
Distingvitur Jus à Justiniano, In jus Naturæ, Gentium & Civile.

à Doctoribus, in Jus

(a) *Divinum*, quod iterum est

vel *Connatum* seu *Naturale*, quod per dictamen rectæ rationis præ-
cipit, quæ naturâ honesta sunt & prohibet contraria.

vel *Revelatum* seu *Positivum*, quod iterum est vel

(1) *Universale*, v. g. septimus dies est colendus : Homicidæ san-
guis effundendus : In nuptiis à carne carnis abstinendum.

(2) *Particulare*, ad antiquam Israëlitarum Remp. pertinens quod
iterum vel *Forense*

vel *Ceremoniale*.

(3) *Humanum* Jus distingvitur in Jus

[a] Gentium, quod ex tacito consensu omnium, aut moratorum
Gentium vim obligandi accepit, v. g. Legati sunt invio-
labiles.

Λ

[b] Civi-

[b] *Civile*, quod iterum est
 vel Commune variis Gentibus, ut Jus Romanum,
 Canonicum &
 Feudale.

vel *Speciale*, quod iterum

- (1) Imperiale, ut jus Germanicum,
- (2) Provinciale, ut jus Saxonicum,
- (3) Municipale, ut jus Statutarium Lipsiense.

II. *Jus Romanum* in specie, dispefcitur ratione

(1) Compositionis, in certos Libros, videl: Institutiones, Digesta, Codicem & Novellas: Qui libri conjunctim Corpus Juris constituunt.

(2) Originis, in *Jus scriptum & non scriptum*;
Scriptum jus, porro subdividitur in

(a) Civile, cujus species sunt :

(1) Lex, (2) Plebiscitum, (3) Sctum.

(4) Constitutiones Principum. (5) Responfa prudentum.

(b) Honorarium, quod iterum vel Prætorium,
 vel Ædilitium.

Non-scriptum jus seu Consuetudo, est jus, quod tacito populi consensu est introductum.

(3) Objecti, in Jus Publicum & Privatum.

Scpositò jure Publicò, de jure Privato tantisper sumus solliciti.

Hoc jus Privatum, semet refert vel ad Personas,

vel ad Res,

vel ad Actiones seu Judicium.

Tres proinde dantur Juris Privati partes :

I. JUS PERSONARUM,

II. JUS RERUM.

III. JUS JUDICIUM.

I. JUS PERSONARUM est jus, homini ex statu competens.

Status Personarum, est complexus certarum qualitatum à natura vel lege dependentium, quæ unicuique homini absolute coherent,

harent, ejusque conditionem in societate civili certis effectibus informant. Hinc

Distinguitur Status Personarum intuitu istarum qualitatum in statum *Naturalem* &

Legalem

Naturalis Status sub se continet qualitates à natura dependentes, ut sunt qualitates

1. Nativitatis, unde homo
vel Nasciturus, vel Natus.

Nascituri sunt vel $\left\{ \begin{array}{l} \text{in spe proximâ, ut sunt illi, qui in utero} \\ \text{jamjam existunt.} \\ \text{in spe remotâ.} \end{array} \right.$

2. Sexus, unde homo
vel Mas, vel Fœmina, vel Hermaphroditus.
3. Ætatis, unde quis

Minorennis, $\left\{ \begin{array}{l} \text{Impubes;} \\ \text{Pubes} \end{array} \right. \left\{ \begin{array}{l} \text{Infans.} \\ \text{Infantiæ proximus.} \\ \text{Pubertati proximus.} \end{array} \right.$

Majorennis.

- (4) Valetudinis, unde quis
Sanus.

Non-sanus : Ut mente captus, furiosus, cui æquiparatur prodigus.

Legalis Status, sub se continet qualitates à Lege dependentes, ut sunt :

- (1) Libertas.
- (2) Jus Familiæ.
- (3) Jus Civitatis.

(1) *Libertas* est naturalis facultas, quâ cuique facere licet, nisi quid vi, aut jure prohibeatur.

Libertati opponitur Servitus : Servitus est constitutio juris Gentium, quâ quis alieno dominio contra naturam subjicitur.

Distingvuntur inde homines in *Liberos*, qui iterum vel Ingenui, vel Libertini.

Servos : qui vel captivitate, vel nativitate, vel venditione sui ipsius tales efficiuntur.

Hodie Servitus inter Christianos in desuetudinem abiit : Quandoquidem captivi in bello liberi permanent. Capti ex Turcis & aliis Infidelibus jure talionis apud nos Servi evadunt.

In certis Provinciis Germaniæ, v. g. in utraque Lusatia datur inter Rusticos mixtum genus hominum, qui neque pro perfectè liberis hominibus, neque pro servis omnimodo habendi : *Die nicht vor gänzlich frey, noch gänzlich dienstbar zu achten.* Et hi ad glebæ adscriptitios, prout apud Romanos erant, propius accedere videntur.

(2) *Jus Familiae.*

In Familia seu societate domestica, distinguntur homines ratione

1. Propinquitatis, in

(a) Propinquos, qui iterum
vel Consanguinei, vel Affines.

(b) Extraneos.

2. Potestatis, & sunt vel

[A] *Sui juris*, qui in familia nullius alterius potestati subsunt.

[B] *Alieni juris*, qui in familia alterius personæ potestati subsunt ut
Uxor, Filii, Servi.

[B] Hæ ipsæ verò personæ, quæ alieni juris sunt, in familia diversò jure censentur : Idcirco tres species potestatis familiaris seu domesticæ constitutæ sunt, ut

(1) *Potestas Maritalis*, quæ Maritum & Uxorem respicit.

(2) *Potestas Patris*, quæ patrem familias & filium: respicit.

(3) *Potestas Dominica*, quæ Dominum & Servum concernit.

Dominica Potestas tantisper transmittitur, quod pauci apud nos Servi, propriè sic dicti, reperiantur.

Maritalis potestas, constituitur per justas nuptias.

Nuptias antecedunt Sponsalia.

Sponsalia sunt mentio & repromissio futurarum nuptiarum.

Sponsalia constituit personarum habitum legitime declaratus consensus de futuro matrimonio.

Habiles personæ censentur, quæ neque impedimento naturali neque legali laborant.

Inter Sponsalia & Nuptias intervenit Proclamatio per tres septimanas è suggestu Ecclesiæ.

Nuptiæ

Nuptiæ constituuntur personarum habilium ac legitime desponsatarum consensu matrimoniali ad præsentem cohabitationem directo.

Declaratur consensus iste publicè & in facie Ecclesiæ, concurrente benedictione sacerdotali, & annuli pronubi traditione.

His ritè peractis, consensio thalami omnimodam consumationem negotio huic imponit.

Sunt ergo Nuptiæ Viri & Mulieris legitima conjunctio, individuum vitæ consuetudinem continens.

Patria Potestas Est jus sive potestas, quæ ex dispositione juris Romani patri in liberos competit.

Confertur Patri potestas talis, per

1. Procreationem ex iustis nuptiis,
2. Legitimationem, quæ contingit per
 - (a) Subsequens matrimonium;
 - (b) Principis autoritatem,
 tum immediatam, seu per Rescriptum; tum mediatam, per Comitem Palatinum.
3. Adoptionem, quæ despicitur in
 - Arrogationem, &
 - Adoptionem in specie sic dictam.

Haecenus de personis, quæ in familia sunt alieni juris.

[A] Sui juris personæ, sunt vel in

- (1) Tutela:
- (2) Cura: vel
- (3) Neutro jure tenentur.

(1) Tutela

Est vis ac potestas in capite libero ad tuendum eum, qui per ætatem se defendere nequit, jure Civili data & permitta.

Pupillus dicitur, qui in tutela est, & impubes, & sui juris est.

Tutor dicitur, qui tutelam gerit.

Ab officio distingvuntur tutores & sunt vel

- (1) Honorarii, qui se ut Inspectores reliquorum tutorum gerunt, & non administrant, nisi velint.

- (2) Notitiæ causâ constituti, qui reliquos tutores consiliô suô informant.
 (3) Administrantes, Qui simpliciter tutores nuncupantur, & tutelæ negotia expediunt.

Defertur Tutela vel ex Testamento, vel Legis autoritate, vel officio Judicis:
 Unde & ipsa tutela est vel

(1) *Testamentaria*, (2) *Legitima*, (3) *Dativa*.

(1) *Testamentaria* constituitur à patre, vigore patriæ potestatis, circa liberos impuberes, in testamento legitimo.

(2) *Legitima*, abicit in

(a) Extraordinariam, quæ defertur Matri & Avæ pupilli.

(b) Ordinariam, quæ defertur proximis pupilli consanguineis, ad tutelam habilibus.

(3) *Dativa* Tutela est, quæ, ubi testamentarius & legitimus tutor non adest, à Magistratu competente personæ habili defertur.

Quando Tutela est delata, aut excusatio tempestive est alleganda, ant tutela legitimè suscipienda.

Ad susceptionem tutelæ legitimam desideratur

(1) Decretum Magistratus,

(2) Inventarii confectio,

(3) Cautio, rem pupilli salvam fore,

(4) Juramentum.

Tutor principaliter datur personæ, per consequentiam rebus,

(2) Cura

Est vis ac potestas administrandi bona eorum, qui vel per ætatem, vel ob animi corporisve vitium, aut propter absentiam, ea administrare nequeunt.

Varie proinde dantur species: ut *Cura*

(1) *Minorum* 25. annis (in foro Sax: 21.) post finitam anno 12. & 14. tutelam.

(2) *Furiosorum*, *mente captorum*, *prodigorum*, *mutorum*, *surdorum*, & *perpetuò morbò laborantium*.

(3) *Pupillorum*, quæ certis tantum in casibus obtinet.

(4) *Ventris*, quæ in gratiam illius, qui in utero adhuc est, intuitu delata successione constituitur.

(5) *Litis*, quando Pupilli, Minores, & qui his similes, ad certam litem, sæpe contra ipsum tutorem & curatorem, alium curatorem accipiunt.

(6) Ab-

(6) *Absentis*, quæ versatur circa bona absentis,

(7) *Bonorum*, quæ circa bona debitoris mortui vel absentis administranda constituitur.

In paucissimis distant à tutoribus Curatores.

Hæc de personarum differentiis, quas Libertas & Familia formant:

Superest, ut evolvamur differentias, quas circa personas format

3) *Jus Civitatis*

Vocabulum Civitatis in triplici potissimum significatione sumitur:

Denotat enim vel

(a) Totum Imperium, seu Regnum, ut Civitas seu Resp. Germanica.

(b) Provinciam certam, seu membrum Imperii, ut Civitas seu Resp. Electoralis Saxonica,

(c) Municipium seu oppidum, quò sensu Civitas nuncupatur Dresda, Lipsia. Ex hac triplici notatione Civitatis diversa nomina sortiuntur homines, & distinguuntur in

(a) { Cives, qui iterum vel Originarii, vel Adventitii.
 { Peregrinos, qui
 vel Amici & foederati:
 vel Inimici, cum quibus intercedit
 vel bellum apertum,
 vel pax intuta & temporaria.

(b) { Provinciales.
 { Non-provinciales.
 { Cives seu Municipipes.
 (c) { Incolas.

{ Advenas: Quibus contradistinguuntur
 Forenses.

Hæc de Jure Personarum; sequitur

II. *JUS RERUM.*

Circa hanc alteram juris privati partem expendere generatim tenemur

(*) Quid sit Res, & quæ sint rerum species.

(**) Quid Jus Rerum sit, & quæ sint juris Rerum species.

(*) Rerum appellatione cetera omnia intelligimus, de quibus dici non potest, quod sint Personæ. Latius proinde in hac juris parte Res accipiuntur

cipiuntur, ut sub hoc nomine non tantum Res, quatenus corporales & incorporales sunt, veniant: sed simul includuntur facta hominum, sive licita sive illicita.

Quatenus autem Res in sensu strictiore Factis contradistingvuntur, seorsim istæ dividuntur in

1. *Corporales*, quæ corpus physicum habent, & tangi possunt, ac rursus distingvuntur in

(a) Mobiles, ut pecunia, vestis, pecora,

(b) Immobiles:

(1) Naturâ: ut Fundus.

(2) Facto hominis: ut Ædificium, fata, implantata.

(3) Juris intellectu: res in se mobiles, cœu accessoriae tamen ad rem immobilem pertinentes: ut pali, respectu vineæ: Claves, claustra, respectu ædium.

2. *Incorporales*: Quæ corpore physico destituuntur, & ex intellectu hominis & civili affirmatione pendent: ut jus hæreditarium, Servitus, Nummus respectu valoris, Jurisdicção.

Porro secundum statum Legalem, in quo ad rerum proprietatem, usum & possessionem respicimus distingvuntur res, in juris

1. *Divini* quæ iterum tales sunt

(a) verè, ut Tempia, Oratoria, Vasa & Ornamenta sacra.

(b) per analogiam, ut res

(a) Religiosæ: ut sepulchra, cœmeteria.

(b) Sanctæ, ut muri, portæ civitatum.

2. *Humani juris*, sunt vel

(1) Communes: Ut Aer, mare, aqua profluens.

(2) Publicæ: ut vestigalia, bona domanialia.

(3) Universitatis, ut bona civitatum.

(4) Privatæ: Quales sunt omnes, quæ ad superiores classes non pertinent.

Sepositis cæteris rebus, solliciti potissimum sumus de conditione rerum Privatarum, earundemque jure.

(**) **JUS RERUM**, est facultas jure quæsita, circa res justè aliquid agendi. Distingvitur in **JUS IN RE**, & **JUS AD REM**.

JUS AD REM, est jus, quò ex facto obligatorio personam ad rem præstandam habemus obligatam.

JUS

§. 7. Mulier autem familiæ suæ & caput & finis est.

l. 40. §. 2. ff. de V. S. Familiæ appellatione etiam liberi continentur.

§. 3. Unicus servus familiæ appellatione non continetur; ne duo quidem familiam faciunt.

l. 5. C. de V. S. Suggestioni Illyricianæ advocacionis respondentes, decernimus, Familiæ nomen talem habere vigorem, parentes & liberos, omnesque propinquos, & substantiam, libertos etiam, & patronos, nec non servos per hanc appellationem significari. Et si quis per suum elogium fideicommissum familiæ suæ reliquerit, nulla speciali adjectione super quibusdam certis personis facta: non solum propinquos, sed etiam his deficientibus, generum & nurum. Eos enim nobis humanum esse videtur ad fideicommissum vocari: ita videlicet, si matrimonium morte filii vel filiæ fuerit dissolutum, nullo etenim modo possunt gener vel nurus filiis viventibus ad tale fideicommissum vocari: cum hi procul dubio eos antecedant, & hoc videlicet gradatim fieri, ut post eos liberti veniant. Hoc eodem valente, & si quis rem immobilem cuidam legaverit vel fideicommissit, eamque alienare prohibuerit, adjiciens, ut si hoc fideicommissarius præterierit, familiæ suæ res acquiratur. In aliis autem casibus nomen familiæ pro substantia oportet intelligi: quia & servi & aliæ res in patrimonio uniuscujusque esse putantur.

** in Specie Personarum

(1) Propinquitatem,

l. 8. ff. de R. I. Jura sanguinis nullo Jure civili dirimi possunt.

l. 51. ff. de V. S. Appellatione parentis non tantum pater, sed etiam avus & proavus, & deinceps omnes superiores continentur: sed & mater & avia & proavia.

l. 201. ff. in fin. de V. S. Patris nomine avus quoque demonstratur.

c. 2. X. de V. S. Nam & Rex Nabuchodonosor pater tuus i. e. proavus, more Scripturæ, quæ avos & deinceps patres appellat.

B

l. 84.

- l. 84. ff. de V. S.* Filii appellatione omnes liberos intelligimus.
- l. 201. ff. de V. S.* Filii appellatione nepos videtur comprehendi.
- l. 164. pr. ff. de V. S.* Nomen Filiarum & in posthumam cadere, quaestionis non est; quamvis posthumæ non cadere in eam, quæ jam in rebus humanis sit, certum sit.
- l. 148. ff. de V. S.* Non est sine liberis, cui vel unus filius unave filia est: hæc enim enunciatio, habet liberos, non habet liberos, semper plurali numero profertur: sicut & pugillares & codicilli.
- l. 149. ff. de V. S.* Nam quem sine liberis esse dicere non possumus, hunc necesse est dicamus liberos habere.
- l. 56. §. 1. ff. de V. S.* Liberos appellatione continentur non tantum, qui sunt in potestate, sed omnes qui sui juris sunt: sive virilis, sive foemini sexus sunt, exque foemino sexu descendentes.
- l. 104. ff. de V. S.* Natorum appellatio & ad nepotes extenditur.
- l. 220. ff. de V. S.* Liberos appellatione nepotes & pronepotes, cæterique qui ex his descendunt, continentur: hos enim omnes suorum appellatione lex duodecim Tabularum comprehendit; totiens enim leges necessarium ducunt in cognatione singulorum nominibus uti, veluti filii, nepotis, pronepotis, cæterorumve qui ex his descendunt, quoties non omnibus, qui post eos sunt, præstitum voluerint: sed solis his succurrent, quos nominatum enumerant. At ubi non personis certis, non quibusdam gradibus præstatur, sed omnibus, qui ex eodem genere orti sunt, liberos appellatione comprehenduntur.

§. 1. Sed & Papirius Fronto libro tertio responforum ait, prædiocum villico & contubernali ejus & filiis legato, nepotes quoque ex filiis contineri: nisi voluntas testatoris aliter habeat, filii enim appellatione sæpe & nepotes accipi, multifariam placere.

§. 2. Divus quoque Marcus rescripsit: non videri sine liberis defunctum, qui nepotem suum hæredem reliquit.

§. 3. Præ-

§. 3. Præter hæc omnia natura nos quoque docet, Parentes pios, qui liberorum procreandorum animo & voto uxores ducunt, filiorum appellatione omnes qui ex nobis descendunt, continere: nec enim dulciore nomine possumus nepotes nostros, quam filii appellare; etenim idcirco filios filiasque concipimus, atque edimus, ut ex prole eorum, earumve diuturnitatis nobis memoriam in ævum relinquamus.

(2) Amicitiam,

l. 223. §. 1. ff. de V. S. Amicos appellare debemus, non levi notitia conjunctos; sed quibus fuerint jura cum patrefamilias honestis familiaritatis quæsitæ rationibus.

(3) Potestatem, (*) in genere quoad vocabuli proprietatem,

l. 215. ff. de V. S. Potestatis verbo plura significantur. In persona Magistratum, imperium: in persona liberorum, patria potestas: in persona servi, dominium. At cum agimus de noxæ deditioe cum eo, qui servum non defendit, presentis corporis copiam facultatemque significamus. In lege Atilia in potestatem domini rem furtivam venisse videri, etsi ejus vindicandæ potestatem habuerit, Sabinus & Cassius ajunt.

(**) In specie

Dominicam potestatem,

l. 133. ff. de R. I. Melior conditio nostra per servos fieri potest: deterior fieri non potest.

l. 203. ff. de V. S. In Lege censoria portus Siciliae ita scriptum erat: Servos, quos domo quis ducet suo usu, pro his portorium ne dato: quærebat, si quis à Sicilia servos Romam mitteret fundi instruendi causa, utrum pro his hominibus portorium dare deberet, nec ne? respondit, duas esse in hac scriptura quæstiones: primam, quid esset domum ducere: alteram, quid esset, suo usu ducere. Igitur quæri solere, utrum ubi quisque habitaret, sive in provincia, sive in Italia, an duntaxat in sua cujusque patria domus esse recte dicitur? Sed de ea re constitutum esse, eam domum unicuique nostrum

debere existimari, ubi quisque fedes & tabulas haberet, suarumque rerum constitutionem fecisset. Quid autem esset, usu suo, magnum habuisse dubitationem: & magis placet, quod victus sui causa paratum est, tantum contineri, itemque de servis eadem ratione quæri, qui eorum usus sui causa parati essent, utrum dispensatores, insularii, villici, atrienfes, textores, operarii quoque rustici, qui agrorum colendorum causa haberentur, ex quibus agris paterfamilias fructus quæreret, quibus se toleraret: omnes denique servos, quos quisque emisset, ut ipse haberet, atque eis ad aliquam rem uteretur, neque ideo emisset, ut venderet. Et sibi videri, eos demum usus sui causa patremfamilias habere, qui ad ejus cultum præpositi destinatique essent: quo in genere junctores, cubicularii, coci, ministratores, atque alii, qui ad ejusmodi usum parati essent, numerarentur.

l. 179. ff. de R. I. In obscura voluntate manumittentis, favendum est libertati.

l. 146. ff. de R. I. Quod quis, dum servus est, egit, proficere libero factò non potest.

l. 243. ff. de V. S. Scævola respondit: semper acceptum est, ut libertorum appellatione etiam hi contineri intelligantur, qui eodem testamento vel posteriore loco manumitterentur, nisi si manifeste is, à quo peterentur, contra defuncti voluntatem doceret peti.

l. 58. §. 1. ff. de V. S. Paternos liberos recte videmur dicere nostros liberos: liberorum liberos non recte nostros liberos dicimus.

l. 105. ff. de V. S. Modestinus respondet, his verbis, libertis libertabusque meis, libertum libertæ testatoris non contineri.

l. 126. §. 1. ff. de R. I. Locupletior non est factus, qui libertum acquisiverit.

Patriam potestatem,

l. 93. ff. de R. I. Filiusfam. neque retinere, neque recuperare, neque adipisci possessionem rei peculiaris videtur.

l. 4. ff. de R. I. Velle non creditur, qui obsequitur imperio patris vel domini.

Matrimonium, ejusdemque varia momenta.

l. 30. ff. de R. I. Nuptias non concubitus, sed consensus facit.

l. 197. ff. de R. I. Semper in conjunctionibus non solum quid liceat considerandum est, sed & quid honestum sit.

l. 89. §. 1. ff. de V. S. Hoc sermone, dum nupta erit, primæ nuptiæ significantur.

l. 132. §. 1. ff. de V. S. Falsum est, eam peperisse, cui mortuæ filius exsecutus est.

l. 141. ff. de V. S. Etiam ea mulier, cum moreretur, creditur filium habere, quæ exciso utero edere possit, nec non etiam alio casu mulier potest habere filium, quem mortis tempore non habuit, utputa eum, qui ab hostibus remeavit.

l. 137. ff. de V. S. Ter enixa videtur etiam quæ trigeminos pepererit.

l. 125. ff. de V. S. Nepos Proculo suo salutem. Ab eo, qui ita dotem promisit: Cum commodum erit, dotis filiaæ meæ tibi erunt aurei centum, putasne protinus nuptiis factis dotem peti posse? quid si ita promississet, cum potuero, doti erunt? quod si aliquam vim habeat posterior obligatio, Possit verbum quomodo interpretaris? Utrum ære alieno deducto, an extante? Proculus; Cum dotem quis ita promisit, cum potuero, doti tibi erunt centum: existimo ad id, quod actum est, interpretationem redigendam esse: nam qui ambigue loquitur, id loquitur, quod ex his, quæ significantur, sensit: propius est tamen ut hoc eum sensisse existimem, deducto ære alieno potero. Potest etiam illa accipi significatio, cum salva dignitate mea potero, quæ interpretatio eo magis accipienda est, si ita promissum est, cum commodum erit, h. e. cum sine incommodo meo potero.

l. 240. ff. de V. S. Cum quærebatur, an verbum, soluto matrimonio dotem reddi, non tantum divortium, sed & mortem contineret, h. e. an de hoc quoque casu contrahentes sentiant,

tiant? & multi putabant, hoc sensisse, & quibusdam aliis contra videbatur: secundum hoc motus Imperator pronuncia- vit, id actum eo pacto, ut nullo casu remaneret dos apud mari- tum.

l. 101. §. 1. de V. S. Divortium inter virum & uxorem fieri dicitur, repudium vero sponsæ remitti videtur, quod & in uxoris personam non absurde cadit.

l. 191. de V. S. Inter divortium & repudium hoc inter est, quod repudiari etiam futurum matrimonium potest: non vere autem sponsa divortisse dicitur: quod divortium ex eo dictum est, quod in diversas partes eunt, qui discedunt.

l. 144. de V. S. Libro memorialium Massurius scribit, pellicem apud antiquos eam habitam, quæ, cum uxor non esset, cum aliquo tamen vivebat, quam nunc vero nomine Amicam, paulo honestiore Concubinam appellari Grænius Flaccus in libro de Jure Papiriano scribit, pellicem nunc vulgo vocari, quæ cum eo, cui uxor sit, corpus misceat; quosdam eam, quæ uxoris loco sine nuptiis in domo sit, quam *παλλακήν* Græci vocant.

Tutelam & Curam,

l. 122. de V. S. Servius ait, si ita scriptum sit, filio filiisque meis hocce tutores do, masculis duntaxat tutores datos, quoniam singulari casu hoc, filio, ad pluralem videtur transiisse, continentem eundem sexum, quem singularis prior positus habuisset. Sed hoc facti, non juris habet quæstionem: potest enim fieri, ut singulari casu de filio senserit, deinde plenius omnibus liberis prospexisse in tutore dando voluerit, quod magis rationabile esse videtur.

l. 73. §. 1. ff. de R. I. Nemo potest tutorem dare cuiquam, nisi ei, quem in suis hæredibus, cum moritur, habuit, habiturusve esset, si vixisset.

l. 73. pr. ff. de R. I. Quo tutela redit, eo hæreditas pervenit, nisi cum foeminæ hæredes intercedunt.

l. 221. ff. de V. S. Paulus respondit, falsum tutorem cum vere dici, qui tutor non est, sive habenti tutor datus est, sive non, sicut

sicut falsum testamentum, quod testamentum non est, & modius iniquus, qui modius non est.

- l. 239. pr. ff. de V. S.* Pupillus est, qui cum impubes est, desit in patris potestate esse aut morte, aut emancipatione.
- l. 189. ff. de R. I.* Pupillus nec velle nec nolle in ea ætate, nisi adposita tutoris auctoritate, creditur: nam quod animi iudicio fit, in eo tutoris autoritas necessaria est.
- l. 110. § 2. ff. de R. I.* Pupillus pati posse non intelligitur.
- l. 198. ff. de R. I.* Neque in interdicto, neque in cæteris causis pupillo nocere oportet dolum tutoris, sive solvendo est, sive non est,
- l. 5. ff. de R. I.* In negotiis contrahendis alia causa habita est furiosorum, alia eorum, qui fari possunt, quamvis actum rei non intelligerent. Nam furiosus nullum negotium contrahere potest: pupillus omnia tutore auctore agere potest.
- l. 40. ff. de R. I.* Furiosi, vel ejus, cui bonis interdictum est, nulla voluntas est.
- l. 124. ff. de R. I.* Furiosus absentis loco est.
- l. 161. ff. de V. S.* Non est pupillus, qui in utero est.

Jus Civitatis,

- l. 239. §. 6. ff. de V. S.* Urbs ab urbo appellata est. Urbare est aratro definire, & Varus ait, urbem appellari curvaturam aratri, quod in urbe condenda adhiberi solet.
- l. 2. ff. de V. S.* Urbis appellatio muris, Romæ autem continentibus ædificiis finitur; quod latius patet.
- l. 87. ff. de V. S.* Ut Alfenus ait, Urbs est Roma, quæ muro cingeretur: Roma est etiam qua continentia ædificia essent. Nam Romam non muro tenuis existimari, ex consuetudine cottidiana posse intelligi, cum diceremus, Romam nos ire, etiamsi extra urbem habitaremus.
- l. 139. ff. de V. S.* Ædificia Romæ fieri etiam ea videntur, quæ in continentibus Romæ ædificiis fiunt.
- l. 147. ff. de V. S.* Qui in continentibus urbis nati sunt, Romæ nati intelliguntur.

l. 173.

l. 173. §. 1. ff. de V. S. Qui extra continentia urbis est, abest: coeterum usque ad continentia non abesse videtur.

l. 239. §. 7. ff. de V. S. Oppidum ab ope dicitur, quod ejus rei causa moenia sint constituta.

l. 239. §. 8. ff. de V. S. Territorium est universitas agrorum intra fines cujusque civitatis: quod ab eo dictum quidam ajunt, quod magistratus ejus loci intra eos fines terrendi, i. e. summovendi jus habet.

l. 99. §. 1. ff. de V. S. Continentes provincias accipere debemus eas, quæ Italiae junctæ sunt, utputa Galliam. Sed & Provinciam Siciliam magis inter continentes accipere nos oportet, quæ modico freto dividitur.

Interstitium inter urbes & oppida per certa Milliaria determinatur:

l. 154. ff. de V. S. Mille passus non à milliario urbis, sed continentibus adificiis numerandi sunt.

l. 3. ff. de V. S. Itinere faciendo viginti millia passuum in dies singulos peragenda, sic sunt accipienda, ut si post hanc dinumerationem minus quam viginti millia superfint, integrum diem occupent: veluti viginti unum millia sunt passuum, biduum eis attribuetur: quæ dinumeratio ita demum facienda erit, si de die non conveniat.

Peregrinos, quatenus Hostes,

l. 118. ff. de V. S. Hostes hi sunt, qui nobis, aut quibus nos publice bellum decrevimus, cæteri latrones aut prædones sunt.

l. 234. pr. ff. de V. S. Quos nos hostes appellamus, eos veteres perduelles appellabant, per eam adjectionem indicantes, cum quibus bellum esset.

Cives, quos inter diversitas ratione a) domicili, b) natalium, dignitatis ac famæ, c) functionum, d) commorationis, e) numeri & ordinis.

a) *l. 190. ff. de V. S.* Provinciales eos accipere debemus, qui in
Pro-

Provincia domicilium habent: non eos, qui ex provincia oriundi sunt.

l. 18. inf. ff. de V. S. Municipales dicuntur, quod munera civilia capiant.

l. 228. ff. de V. S. Municipales intelligendi sunt, & qui in eodem municipio nati sunt.

l. 239. §. 2. ff. de V. S. Incola est, qui in aliqua regione domicilium suum contulit, quem Græci *πάροικον* i. e. juxta habitantem appellant. Nec tantum hi, qui in oppido morantur, incolæ sunt, sed etiam qui in alicujus oppidi finibus ita agrum habent, ut in eum se quasi in aliquam sedem recipiant.

l. 239. §. 4. ff. de V. S. Advena est, quem Græci *ἀποικιον* i. e. domo profugum, colonum advenientem appellant.

(b) *l. 100. ff. de V. S.* Speciosas personas accipere debemus Clarissimas personas utriusque sexus, item eorum, qui ornamentis senatoriis utuntur.

l. 235. §. 1. ff. de V. S. Fabros tignarios dicimus non eos duntaxat, qui tigna dolarent, sed omnes qui ædificarent.

l. 238. pr. ff. de V. S. Plebs est ceteri cives sine senatoribus.

c. 87. de R. I. in 6to. Infamibus portæ non pateant dignitatum.

(c) *l. 239. §. 3. ff. de V. S.* Munus publicum est officium privati hominis, ex quo commodum ad singulos, universosque cives remque eorum imperio magistratus extraordinarium pervenit.

l. 214. ff. de V. S. Munus proprie est, quod necessario obinim lege, more, imperio ejus, qui jubendi habet potestatem,

l. 237. §. 5. ff. de V. S. Decuriones quidam dictos ajunt ex eo, quod initio, cum coloniæ deducerentur, decima pars eorum, qui deducerentur, consilii publici gratia conscribi solita sit.

l. 85. ff. de V. S. Neratius Priscus existimat, tres facere collegium, & hoc magis sequendum est.

l. 173. ff. de V. S. Collegiarum appellatione hi continentur, qui sunt ejusdem potestatis.

(d) *l. 173. §. 1. ff. de V. S.* Qui extra continentia urbis est, abest: cæterum usque ad continentia non abesse videtur.

l. 199. pr. & §. 1. ff. de V. S. Absentem accipere debemus eum, qui non est in eo loco, in quo loco petitur, non enim trans mare absentem desideramus; etsi forte extra continentia urbis sit, abest, cæterum usque ad continentia non abesse videtur, si non latitet.

l. 39. §. 2. ff. de V. S. Detestari est absenti denunciare.

l. 40. ff. de V. S. Detestatio est denunciatio facta cum testatione.

l. 140. ff. de R. I. Absentia ejus, qui Reipublicæ causâ abest, neque ei, neque alii damnosa esse debet.

(e) *92. ff. de V. S.* Proximus est, quem nemo antecedit : Supremus est, quem nemo sequitur.

l. 155. ff. de V. S. Proximi appellatione etiam ille continetur, qui solus est.

l. 95. ff. de V. S. Potest reliquorum appellatio & universos significare.

l. 160. ff. de V. S. Cæterorum & reliquorum appellatione etiam omnes continentur, ut Marcellus dixit circa eum, cui optio servi legata est, cæteri Sempronio; nam tentat, si non optet, omnes ad Sempronium pertinere.

l. 160. §. 1. ff. de R. I. Refertur ad universos, quod publice fit per majorem partem.

Hactenus de textibus ad jus personarum pertinentibus: Concurrunt porro

Jus Rerum, & in specie voc. Rei proprietatem,

l. 5. ff. de V. S. Rei appellatio latior est, quam pecuniæ, quoniam etiam ea, quæ extra computationem patrimonii nostri sunt, continet: cum pecuniæ significatio ad ea referatur, quæ in patrimonio sunt.

l. 23. ff. de V. S. Rei appellatione & causâ & jura continentur.

Incorporales res,

l. 86. ff. de V. S. Quid aliud sunt jura prædiorum, quam prædia qualiter se habentia? ut bonitas salubritas, amplitudo.

Cor-

Corporales res, tam mobiles, quam immobiles,

Mobiles feu Moventes res, ut sunt (a) boves, (b) arma
(c) æs (d) carbones (e) fruges, (f) glans, (g) ma-
lus, artemon, (gg) merces (h) pali, perticæ, (i)
pomum, (k) ruta, cæsa, (l) signatorius annulus,
(m) statuae affixæ (n) Stipula illecta, (o) telum,
(p) tignum, (q) vasa vinaria, (r) venenum, (s)
vestis,

l. 93. ff. de V. S. Moventium, item mobilium appellatione idera
significamus; si tamen apparet, defunctum animalia duntaxat,
quia se ipsa moverent, moventia vocasse, quod verum est.

(a) *l. 89. ff. de V. S.* Boves magis armentorum, quam jumentorum
generis appellantur.

(b) *l. 41. ff. de V. S.* Armorum appellatio non utique scuta & gla-
dios & galeas significat, sed & fustes & lapides.

(c) *l. 159. de V. S.* Etiam nummos aureos æs dicimus.

(d) *l. 167. de V. S.* Carbonum appellatione materiam non contine-
ri, sed an lignorum? & fortassis quis dicet, nec lignorum:
non enim lignorum gratia habuit. Sed & titiones & alia li-
gna cocta, ne fumum faciant, utrum ligno, an carboni, an
suo generi annumerabimus? & magis est, ut proprium genus
habeatur. Sulphurata quoque de ligno æque eandem habe-
bunt definitionem. Ad faces quoque parata non erunt ligno-
rum appellatione comprehensa, nisi hæc fuit voluntas. Idera
& de nucleis olivarum, sed & de balanis est, vel si qui alii nu-
clei. De pinu autem integri strobili ligni appellatione con-
tinebuntur.

(e) *l. 77. de V. S.* Frugem pro reditu appellari, non solum quod
frumentis aut leguminibus, verum & quod ex vino, sylvis
coeduis, cretifodinis, lapidicinis capitur. Julianus scribit
fruges omnes esse quibus homo vescatur, falsum esse, non
enim carnem aut apes ferasve aut poma fruges dici. Fru-
mentum

mentum autem id esse, quod arista se teneat, recte Gallum definisse. Lupinum vero & fabam fruges potius dici, quia non arista, sed siliqua continentur, quæ Servius apud Alfenum in frumento contineri putat.

(f) *l. 236. §. 1. ff. de V. S.* Glandis appellatione omnis fructus continetur, ut Javolenus ait, exemplo græci sermonis, apud quos omnes arborum species ἀκρόδεννα [i. e. extremitates arborum appellatur.]

l. 30. §. 4. ff. de V. S. Glans caduca est, quæ ex arbore cecidit.

(g) *l. 242. pr. ff. de V. S.* Malum navis esse partem, artemonem autem non esse, Labeo ait, quia pleræque naves sine malo inutiles essent, ideoque pars navis habetur, artemo autem magis adjectamentum, quam pars navis est.

(gg) *l. 66. ff. de V. S.* Mercis appellatio ad res mobiles tantum pertinet.

l. 207. ff. de V. S. Mercis appellatione homines non contineri Mela ait, & ob eam rem mangones non mercatores, sed venaliciarios appellari ait, & recte.

(h) *l. 168. ff. de V. S.* Pali & perticæ in numerum materiæ redigendi sunt, & ideo lignorum appellatione non continentur.

(i) *l. 205. ff. de V. S.* Qui fundum vendidit, pomum recepit: nuces & ficus, & uvas duntaxat duracinas, & purpureas, & quæ ejus generis essent, quas non vini causa haberemus, quas Græci τερωξιμας, id est, comestibiles appellarent, recepta videri.

(k) *l. 241. ff. de V. S.* In rutis, cæsis ea sunt, quæ terrâ non tenentur, quæque opere structili tectoriove non continentur.

(l) *l. 74. ff. de V. S.* Signatorius annulus ornamentum appellacione non continetur.

(m) *l. 245. ff. de V. S.* Statuæ affixæ basibus structilibus, aut tabulæ religatæ catenis, aut erga parietem affixæ, aut si similiter coherant lychni, non sunt ædium: ornatus enim ædium causa parantur, non quo ædes perficiantur.

(n) *l. 30. §. 1. ff. de V. S.* Stipula illecta est spicæ in messe dejectæ, nec dum lectæ, quas rustici cum vacaverint, colligunt.

(o) *l. 233.*

(o) *l. 233. §. 2. ff. de V. S.* Telum vulgo quidem appellatur, quod ab arcu mittitur; sed nunc omne significatur, quod mittitur manu. Ita sequitur, ut & lapis & lignum & ferrum hoc nomine contineantur. Diciturque ab eo, quod in longinquum mittitur, Græca voce figuratum, ἀπὸ τῆς τηλῆς i. e. ab eo quod est longe. Et hanc significationem invenire possumus & in Græco nomine: nam quod nos telum appellamus illi βέλος appellant, eoque nomine vulgo quidem id significatur, quod ab arcu mittitur? sed non minus omne significatur, quod [cum] mittitur manu, ἀπὸ τῆς βάλλεσθαι. i. e. à jaciendo. Ad monet nos Xenophon, nam ita scribit: καὶ τὰ βέλη ὁμῶς ἐφέρετο, λόγχαι, τοξέματα, σφενδόναι, πλεῖστοι δὲ καὶ λίθοι. i. e. & tela simul ferebantur, hasta, sagitta, fundæ, plurimi item lapides; Et id quod ab arcu mittitur, apud Græcos quidem proprio nomine τόξωμα i. e. sagitta vocatur: apud nos autem communi nomine telum appellatur.

(p) *l. 62. ff. de V. S.* Tigni appellatione in Lege XII. Tabularum omne genus materiæ, ex qua ædificia constant, significatur.

(q) *l. 206. ff. de V. S.* Vinaria vasa proprie vasa torcularia esse placet: dolia autem & serias tamdiu in ea causa esse, quamdiu vinum haberent; cum sine vino esse desinerent, in eo numero non esse: quoniam ad alium usum transferri possent. veluti si frumentum in his addatur, eandem causam amphorarum esse: ut cum vinum habeant, tum in vasis vinariis esse: cum inanes sint, tum extra numerum vinariorum sint; quia aliud in his addi possit.

(r) *l. 236. pr. ff. de V. S.* Qui venenum dicit, adicere debet utrum malum an bonum, nam & medicamenta venena sunt: quia eo nomine omne continetur, quod adhibitum naturam ejus, cui adhibitum esset, mutat. Cum id, quod nos venenum appellamus, Græci Φάρμακον dicunt, apud illos quoque tam medicamenta, quam quæ nocent, hoc nomine continentur: unde adjectione alterius nominis distinctio fit. admonet nos summus apud eos Poetarum Homerus, nam sic ait: Φάρμακα πολλά μὲν ἐσθλά μειμιγμένα πολλά δὲ λυγρὰ i. e. venena

multa quidem bona mixta, multa autem mala.

(s) *l. 127. ff. de V. S.* Vestis appellatione tam virilis, quam muliebris, & scenica, etiam si in tragica, aut citharœdica fit, continetur.

Immobiles res, ut sunt (a) ager, area, locus, fundus, prædium, villa, (b) prædium liberum, ædes optumæ maximæ, (c) urbanum prædium, (d) domus (e) paries, (f) pratium, (g) sylva pascua, cædua, [h] terra integra, novalis, [i] tugurium, [k] taberna, [l] plumbum tecto impositum, [m] prothyrum, (n) stratura loci;

(a) *l. 27. ff. de V. S.* Ager est locus, qui sine villa est.

l. 60. ff. de V. S. Locus est, non fundus, sed portio aliqua fundi. fundus autem integrum aliquid est, & plerumque sine villa locum accipimus. Cœterum adeo opinio nostra & constitutio locum à fundo separat, ut & modicus locus possit fundus dici, si fundi animo eum habuimus: non etiam magnitudo locum à fundo separat, sed nostra affectio, & quælibet portio fundi poterit fundus dici, si jam hoc constituerimus, nec non & fundus locus constitui potest, nam si eum alii adjunxerimus fundo, locus fundi efficitur.

l. 115. ff. de V. S. Quæstio est, fundus à possessione vel agro vel prædio quid distet: Fundus est omne quicquid solo tenetur. Ager est, si species fundi ad usum hominis comparatur. Possessio ab agro juris proprietate distat: quicquid enim apprehendimus, cujus proprietate ad nos non pertinet, aut nec potest pertinere, hoc possessionem appellamus. Possessio ergo usus: ager, proprietate loci est. Prædium utriusque superscriptæ generale nomen est; nam & ager & possessio hujus appellationis species sunt.

l. 211. ff. de V. S. Fundi appellatione omne ædificium, & omnis ager continetur, sed in usu ædificia urbana, ædes; rustica, villæ dicuntur. Locus vero sine ædificio in urbe, area: rure autem

autem ager appellatur, idemque ager cum ædificio, fundus dicitur.

(b) *l. 90. ff. de V. S.* Qui, uti optimæ maximæ sunt, ædes tradit, non hoc dicit, servitutem illis deberi, sed illud solum, ipsas ædes liberas esse, hoc est, nulli servire.

l. 193. pr. ff. de V. S. Illa verba, optimus maximusque, vel in eum cadere possunt, qui solus est. Sic & circa edictum prætoris supremæ tabulæ habentur & solæ.

l. 169. ff. de V. S. Non tantum in traditionibus, sed & in emtionibus & stipulationibus, & testamentis adjectio hæc, uti optimus maximusque est, hoc significat, ut liberum præstetur prædium, non ut etiam servitutes ei debeantur.

l. 126. ff. de V. S. Si cum fundum tibi darem, legem ita dixi, Uti optimus maximus esset, & adjeci, jus fundi deterius factum non esse per dominum, præstabitur: amplius eo præstabitur nihil: Etiam si prior pars, qua scriptum est, uti optimus maximusque sit, liberum esse significat, eoque si posterior pars adjecta non esset, liberum præstare deberem: tamen inferiore parte satis me liberatum puto, quod ad jura attinet, ne quid aliud præstare debeam, quam jus fundi per dominum deterius factum non esse.

(c) *l. 198. ff. de V. S.* Urbana prædia omnia ædificia accipimus, non solum ea, quæ sunt in oppidis, sed et si forte stabula sunt, vel alia meritoria in villis, & in vicis: vel si prætoria voluptati tantum deservientia: quia urbanum prædium non locus facit, sed materia. Proinde horti quoque, si qui sunt in ædificiis constituti, dicendum sit, urbanorum appellatione contineri. Plane si plurimum horti in reditu sunt, vinearii forte, vel etiam olitorii, magis hæc non sunt urbana.

(d) *l. 139. §. 1. de V. S.* Perfecisse ædificium is videtur, qui ita consummavit, ut jam in usu esse possit.

l. 61. ff. de R. I. Domum suam reficere unicuique licet, dum non officiat invito alteri, in quod jus non habet.

(e) *l. 157. ff. de V. S.* Pariès est, sive murus, sive maceria est.

(f) *l. 31*

- (f) *l. 31. ff. de V. S.* Pratum est, in quo ad fructum percipiendum falce duntaxat opus est, ex eo dictum, quod paratum sit ad fructum capiendum.
- (g) *l. 30. pr. ff. de V. S.* Sylvacædua est, ut quidam putant, quæ in hoc habetur, ut cæderetur. Servius eam esse, quæ succisa rursus ex stirpibus aut radicibus renascitur.
- l. 30. §. 5. ff. de V. S.* Pascua sylva est, quæ pascui pecudum destinata est.
- (h) *l. 30. §. 2. & §. 3.* Novalis est terra præcisa, quæ anno cessavit, quam Græci *νέανην* vocant. Integra autem est, in quam nondum dominus pascendi gratia pecus inmisit.
- cap. 1. X. de V. S.* Novale, est ager nunc primum præcisus.
- cap. 21. X. de V. S.* Quid per novale vocabulum intelligi debeat, t. f. requisivit. Licet autem quidam dixerint, quod novale sit terra præcisa, quæ anno cessat, aliis adserentibus, quod ex sylva, quæ arboribus extirpatis ad cultum redigitur, fieri novale dicatur: quarum utraque interpretatio ex civilibus legibus colligitur. Nos igitur inquisit. t. r. quod eam credimus prædecessorum nostrorum intentionem fuisse, cum piis locis indulgentiam de novalibus concesserunt, ut novale intellexerint agrum de novo ad cultum redactum, de quo non extat memoria, quod aliquando cultus fuisset. Sed nec de quolibet tali novali credimus eis indulgentiam fore concessam, nisi de illo duntaxat, cujus decimam religiosus potest conventus absque gravi detrimento parœcialis ecclesiæ detinere, cum talis sit sæpe locus incultus, de quo parœcialis ecclesia magnos percipit decimarum ratione proveniens.
- (i) *l. 180. pr. & §. 1. ff. de V. S.* Tugurii appellatione omne ædificium, quod rusticæ magis custodiæ convenit, quam urbanis ædibus significatur. Ofilius ait, tugurium a tecto tanquam tegularium esse dictum: ut toga, quod ea tegamur.
- (k) *l. 183. l. 184. l. 185. ff. de V. S.* Tabernæ appellatio declarat omne utile ad habitandum ædificium: neque ex eo, quod tabulis cluditur. Inde tabernacula & contubernaes dicti sunt. Instruendam autem tabernam sic accipimus, quæ & rebus & hominibus ad negotiationem paratis constat. (l) *l. 242.*

- (l) *l. 242. §. 2. ff. de V. S.* Plumbum, quod tegulis poneretur, ædificii esse, ait Labeo: sed id, quod hypæthri tegendi causa poneretur, contra esse.
- (m) *l. 245. §. f. ff. de V. S.* Labeo ait, Prothyrum, quod in ædibus fieri solet, ædium est.
- (n) *l. 242. §. f. ff. de V. S.* Straturam loci alicujus ex tabulis factam, quæ æstate tollerentur, & hyeme ponerentur, ædium esse, ait Labeo, quoniam perpetui usus causa paratæ essent: neque ad rem pertinere, quod interim tollerentur.

Dividuas & individuas res,

- l. 25. §. 1. ff. de V. S.* Q. Mutius ait, Partis appellatione rem pro indiviso significari. Nam quod pro diviso nostrum sit, id non partem, sed totum esse. Servius non ineleganter partis appellatione utrumque significari.
- l. 164. §. 1. ff. de V. S.* Partitionis nomen non semper dimidium significat, sed prout est adjectum; potest enim juberi aliquis & maximam partiri: posse & vicesimam & tertiam, & prout libuerit: sed si non fuerit portio adjecta, dimidia pars debetur.
- l. 72. ff. de V. S.* Appellatione rei etiam pars continetur.
- l. 113. ff. de R. I.* In toto & pars continetur.
- l. 148. ff. de R. I.* Cujus effectus omnibus prodest, ejus & partes ad omnes pertinent.
- l. 192. ff. de R. I.* Ea, quæ in partes dividi non possunt, solida à singulis heredibus debentur.

Divini juris res,

- cap. 51. de R. I. in 6to.* Semel DEO dicatum non est ad usus humanos ulterius transferendum.
- l. 182. ff. de R. I.* Quod nullius esse potest, id ut alicujus fieret, nulla obligatio valet efficere.

Communes res,

- l. 96. pr. ff. de V. S.* Littus est, quousque maximus fluctus à mari pervenit, idque Marcum Tullium ajunt, cum arbiter esset, primum constituisse.

l. 12. ff. de V. S. Littus publicum est eatenus, qua maxime fluctus exaestuatur, idemque juris est in lacu, nisi is totus privatus est.

Publicas res,

l. 59. ff. de V. S. Portus appellatus est locus conclusus, quo importantur merces & inde exportantur, eaque nihilominus statio est conclusa atque munita, inde angiportum dictum est.

l. 15. l. 16. l. 17. pr. & §. 1. ff. de V. S. Bona Civitatis abusive publica dicta sunt. sola enim ea publica sunt, quæ populi Romani sunt. Eum, qui vectigal populi Romani conductum habet, Publicanum appellamus; nam publica appellatio in compluribus causis ad populum Romanum respicit: Civitates enim privatorum loco habentur. Inter publica habemus non sacra, nec religiosa, nec quæ publicis usibus destinata sunt: sed si qua sunt civitatum velut bona; sed peculia fervorum civitatum procul dubio publica habentur. Publica vectigalia intelligere debemus, ex quibus vectigal fiscus capit: quale est vectigal portus vel venalium rerum, item salinarum & metallorum, & picariarum.

l. 27. §. 1. ff. de V. S. Stipendium a stipe appellatum est, quod per stipes, i. e. modica æra colligatur. Idem hoc etiam Tributum appellari Pomponius ait. Et sane appellatur ab intributione tributum, vel ex eo, quod militibus tribuatur.

Privatorum res, earundemque (a) nomina varia, (b) acquisitionem, (c) translationem, (d) amissionem.

(a) *l. 49. ff. de V. S.* Bonorum appellatio aut naturalis, aut civilis est. Naturaliter bona ex eo dicuntur, quod beant, h. e. beatos faciunt, beare, est prodesse. In bonis autem nostris computari sciendum est, non solum quæ domini nostri sunt, sed & si bona fide à nobis possideantur, vel superficiaria sint. Æque bonis annumerabitur, etiam si quid est in actionibus, petitionibus, persecutionibus: nam hæc omnia in bonis esse videntur.

l. 39.

- l. 39. §. 1. ff. de V. S.* Bona intelliguntur cujusque, quæ deducto
 are alieno supersunt.
- l. 83. ff. de V. S.* Proprie bona dici non possunt, quæ plus in-
 commodi, quam commodi habent.
- l. 21. ff. de V. S.* Princeps bona concedendo videtur etiam obli-
 gationes concedere.
- l. 5. in f. ff. de V. S.* Pecuniæ significatio ad ea refertur, quæ
 sunt in patrimonio.
- l. 222. ff. de V. S.* Pecuniæ nomine non solum numerata pecu-
 nia, sed omnes res tam foli, quam mobiles, & tam corpora,
 quam jura continentur.
- l. 178. pr. ff. de V. S.* Pecuniæ verbum non solum numeratam
 pecuniam complectitur, verum omnem omnino pecuniam,
 hoc est, omnia corpora. Nam corpora quoque pecuniæ ap-
 pellatione contineri, nemo est, qui ambigat.
- l. 88. ff. de V. S.* Tantum quisque pecuniæ relinquit, quantum
 ex bonis ejus refici potest. Sic dicimus, centies aureorum
 habere, qui tantum in prædiis, cæterisque similibus rebus ha-
 beat. Non idem est in fundo alieno legato, quanquam is
 hæreditariâ pecuniâ parari potest: neque quisquam eum, qui
 pecuniam numeratam habet, habere dicit, quicquid ex ea pa-
 rari potest.
- l. 97. ff. de V. S.* Cum stipulamur; quanta pecunia ex here-
 ditate Titii ad te pervenerit, res ipsas, quæ pervenerunt, non
 prætia earum spectare videmur.
- l. 4. ff. de V. S.* Nominis appellatione rem significari, Procu-
 lus ait.
- l. 6. ff. de V. S.* Nominis & rei appellatio ad omnem contra-
 ctum, & obligationem pertinet.
- l. 213. §. 1. ff. de V. S.* Æs alienum est, quod nos aliis debemus:
 Æs suum, quod alii nobis debent.
- l. 91. ff. de V. S.* Meorum & Tuorum appellatione actiones
 quoque contineri dicendum est.
- l. 239. §. f. ff. de V. S.* Verbum Suum ambiguum est, utrum de
 toto, an de parte significet: & ideo qui jurat, suum non esse,
 adjicere debet, neque sibi commune esse.

l. 96. §. 1. ff. de V. S. Prædia dicimus aliquorum esse, nou uti- que communiter habentium ea, sed vel alio aliud habente.

l. 190. ff. de R. I. Quod evincitur, in bonis non est.

l. 139. §. 1. ff. de R. I. Non videtur perfecte cujusque id esse, quod ex casu auferri potest.

(b) *l. 188. ff. de V. S.* Habere duobus modis dicitur: altero, jure domini: altero, obtinere sine interpellatione, id quod quis emerit.

l. 143. ff. de V. S. Id apud se quis habere videtur, de quo habet actionem. Habetur enim, quod peti potest.

l. 167. §. 2. ff. de V. S. Habere, sicut pervenire, cum effectu accipiendum est.

l. 71. pr. ff. de V. S. Aliud est capere, aliud accipere. Capere cum effectu accipitur. Accipere est, si quis non accipit, ut habeat. Ideoque non videtur quis capere, quod erit restitu- rus; sicut pervenisse proprie illud dicitur, quod est reman- surum.

l. 13. ff. de R. I. Non videtur capisse, qui per exceptionem à petitione removetur.

l. 115. pr. & §. 1. ff. de R. I. Si quis obligatione liberatus sit, pot- est videri cepisse. Non potest videri accepisse, qui stipulatus potest exceptione submoveri.

l. 51. ff. de R. I. Non videtur quisquam id capere, quod ei ne- cesse est alii restituere.

l. 181. ff. de V. S. Verbum illud, Pertinere, latissime patet. Nam & eis rebus petendis aptum est, quæ domini nostri sint; & eis, quas jure aliquo possideamus; quamvis non sint nostri domini: Pertinere ad nos ea etiam dicimus, quæ in nulla eorum causa sint, sed esse possint.

l. 70. §. 1. ff. de V. S. Verba hæc, is ad quem ea res pertinet, sic intelliguntur, ut qui in universum dominium vel jure civili vel jure pratorio succedit, contineatur.

l. 171. ff. de V. S. Pervenisse ad te recte dicitur, quod per te ad alium pervenerit; ut in hereditate à liberto per patronum, filiumfamilias patri ejus adoptivo acquisita responsum est.

l. 140.

- l. 140. ff. de V. S.* Cepisse quis intelligitur, quamvis alii acq-
suerit.
- l. 156. §. 2. ff. de R. I.* Cum quis in alicujus locum successerit,
non est æquum ei nocere hoc, quod adversus eum non nocuit, in
cujus locum successit.
- l. 156. §. 3. ff. de R. I.* Plerumque emptoris eadem causa esse de-
bet circa petendum ac defendendum, quæ fuit auctoris.
- l. 143. ff. de R. I.* Quod ipsis, qui contraxerunt, obstat, & suc-
cessoribus eorum obstat.
- cap. 46. de R. I. in 6to.* }
l. 177. pr. ff. de R. I. } Qui in jus, vel dominium alterius suc-
cedit, jure ejus uti debet.
- (c) *l. 11. ff. de R. I.* Id quod nostrum est, sine facto nostro ad alium
transferri non potest.
- c. 79. de R. I. in 6to.* }
l. 54. ff. de R. I. } Nemo plus juris ad alium transferre pot-
est, quam ipse habet.
- l. 175. §. 1. ff. de R. I.* Non debeo melioris conditionis esse, quam
auctor meus fuit.
- (d) *l. 174. §. 1. ff. de R. I.* Quod quis si velit, habere non potest, id
repudiare non potest.
- l. 13. §. 1. ff. de V. S.* Res abesse videntur (ut Sabinus ait, & Pæ-
dus probat) etiam hæ, quarum corpus manet, forma mutata
est, & ideo si corruptæ redditæ sint, vel transfigurata, videri
abesse, quoniam plerumque plus est in manus pretio, quam
in re.

§. 2. Desinire autem abesse res tunc videtur, cum sic redit
in potestatem, ne amittere ejus possessionem possimus. Abest
& ea res, quæ in rebus humanis non est, ob hoc quod furto
pridem subtracta est.

- l. 14. pr. ff. de V. S.* Labeo & Sabinus existimant, si vestimen-
tum scissum reddatur, vel res corrupta reddita sit, veluti scyphi
collisi

collisi, aut tabula rasâ picturâ, videri rem abesse: quoniam earum rerum pretium non in substantia, sed in arte sit positum: Item si dominus rem, quæ furto sibi aberat, ignorans emerit, recte dicitur res abesse, etiamsi postea id ita esse scierit, quia videtur res ei abesse, cui pretium abest.

§. I. Rem amississe videtur, qui adversus nullum ejus persequendæ actionem habet.

l. 83. ff. de R. I. Non videntur rem amittere, quibus propria non fuit.

l. 208. ff. de R. I. Non potest videri desisse habere, qui nunquam habuit.

Jus in Re, ejusque V. species,

(1) Dominium ejusque (a) species, (b) modos ac titulos, & (c) effectum,

(a) *l. 205. ff. de R. I.* Plerumque fit, ut etiam ea, quæ à nobis abire possint, proinde in eo statu sint, atque si non essent ejus conditionis, ut abire possent: & ideo quod fisco obligamus, & vindicare, interdum & alienare, & servitutem prædico imponere possumus.

l. 25. pr. de V. S. Recte dicimus, cum fundum totum nostrum esse, etiam cum usus fructus alienus est: quia usus fructus non domini pars, sed servitutis sit, ut via, & iter. Nec falso dici totum meum esse, cujus non potest ulla pars dici alterius esse, hoc & Julianus, & est verius.

(b) *l. 159. de R. I.* Non ut ex pluribus causis deberi nobis idem potest, ita ex pluribus causis idem possit nostrum esse.

l. 167. ff. de R. I. Non videntur data, quæ eo tempore, quod dantur, accipientis non fiunt.

l. 109. ff. de V. S. Bonæ fidei emptor esse videtur, qui ignoravit eam rem alienam esse, aut putavit eum, qui vendidit, jus vendendi habere, puta, procuratorem, aut tutorem esse.

- l. 136. ff. de R. I.* Bonæ fides tantunden possidenti præstat, quantum veritas, quoties lex impedimento non est.
- (c) *l. 26. ff. de R. I.* Qui potest invitis alienare, multo magis & ignorantibus & absentibus potest.
- l. 163. ff. de R. I.* Cujus est donandi, ejusdem & vendendi & concedendi jus est.
- l. 22. ff. de V. S.* Plus in restitutione est, quam in exhibitione. Nam exhibere est, præsentiam corporis præbere; restituere est, etiam possessorem facere, fructus reddere. Pleraque præterea restitutionis verbo continentur.
- l. 246. pr. & §. 1. ff. de V. S.* Apud Labeonem Pithanon ita scriptum est: Exhibet, qui præstat ejus, de quo agitur, præsentiam: nam etiam qui sistit, præstat ejus, de quo agitur, præsentiam: nec tamen eum exhibet, & qui mutum aut furiosum aut infantem exhibet, non potest videri ejus præstare præsentiam: nemo enim ex eo genere præsens satis apte appellari potest. Restituit non tantum qui solum corpus, sed etiam qui omnem rem conditionemque reddita causa præstat, & tota restitutio juris est interpretatio.
- l. 75. ff. de V. S.* Restituere is videtur, qui id restituit, quod habiturus esset actor, si controversia ei facta non esset.
- l. 173. §. 1. ff. de R. I.* Cum verbum, Restitues, lege invenitur, etsi non specialiter de fructibus additum est, tamen etiam fructus sunt restituendi.
- l. 35. ff. de V. S.* Restituere is intelligitur, qui simul & causam actori reddit, quam is habiturus esset, si statim iudicii accepti tempore res ei reddita fuisset, i. e. & usucapionis causam, & fructuum.
- Rem restituere jussus plerumque urget deductionem impensarum.
- l. 79. pr. ff. de V. S.* Impensæ necessariæ sunt, quæ si factæ non sint, res aut peritura, aut deterior futura sit.
- §. 1. Utiles impensas esse Fulcinius ait, quæ meliorem dotem faciant, non deteriore esse non sinant, ex quibus reditus mulieri acquiratur, sicut arbusi pascinationes ultra quam necesse

necesse fuerat, item doctrinam puerorum, quorum nomine onerari mulierem ignorantem vel invitam non oportet, ne cogatur fundo aut mancipiis carere. In his impensis & pistrinum & horreum insulæ dotali adjectum plerumque dicimus.

§. 2. Voluptuariæ sunt, quæ speciem duntaxat ornant, non etiam fructum augent, ut sunt viridaria & aquæ salientes, incrustationes, loricationes, picturæ.

l. 173. §. 3. ff. de R. I. Dolo facit, qui petit, quod redditurus est.

(2) Servitutem,

l. 157. §. 1. ff. de V. S. Via est, sive semita, sive iter est.

l. 242. §. 1 ff. de V. S. Inter projectum & immissum hoc interesse ait Labeo, quod projectum esset id, quod ita proveheretur, ut nusquam requiesceret, qualia mœniana & suggrunda essent: immissum autem, quod ita fieret, ut aliquo loco requiesceret, veluti tigna, trabes, quæ immitterentur.

(3) Hæreditatem, (*) in genere hæreditatis (a) descriptionem, (b) statum (c) subjectum, hæredem, & seorsim hæredis descriptionem, (d) potestatem (e) favorem & (f) onus.

(a) l. 24. ff. de V. S. }
 l. 62. ff. de R. I. } Nihil aliud est hæreditas quam successio in universum jus, quod defunctus habuit.

l. 119. ff. de V. S. Hæreditatis appellatio sine dubio etiam continet damnosam hereditatem. Juris enim nomen est, sicut bonorum possessio.

l. 178. §. 1. ff. cod. Hæreditas juris nomen est, quod & accessionem & decessionem in se recipit. Hæreditas autem vel maxime fructibus augetur.

l. 138. ff. de V. S. Hæreditatis appellatione bonorum quoque possessio continetur.

l. 208. ff. de V. S. Bonorum appellatio, sicut hæreditatis, universitatem

veritatem quandam ac jus successionis, & non singulares res demonstrat.

- l. 145. ff. de V. S.* Virilis appellatione interdum totam etiam hæreditatem contineri dicendum est.
- (b) *l. 151. ff. de V. S.* Delata hæreditas intelligitur, quam quis possit adeundo consequi.
- l. 138. ff. de R. I.* Omnis hæreditas, quamvis postea adeatur, tamen cum tempore mortis continuatur,
- l. 193. ff. de R. I.* Omnia fere jura hæredum perinde habentur, ac si continuo sub tempus mortis hæredes extitissent.
- l. 91. ff. de R. I.* Quoties duplici jure defertur alicui successio, repudiato novo jure, quod ante defertur, superest vetus.
- (c) *l. 165. ff. de V. S.* Hæredis appellatio non solum ad proximum hæredem, sed & ad ultteriores refertur; nam & hæredis hæres, & deinceps hæredis appellatione continetur.
- l. 170. ff. de V. S.* Hæredis appellatione omnes significari successores credendum est, etsi verbis non sint expressi.
- l. 194. ff. de R. I.* Qui per successionem quamvis longissimam defuncto heredes constituerunt, non minus heredes intelliguntur, quam qui principaliter heredes existunt.
- l. 70. pr. ff. de V. S.* Sciendum est, heredem etiam per multas successiones accipi. Nam paucis speciebus heredis appellatio proximum continet, veluti in substitutione impuberis: Quisquis mihi heres erit, idem filio heres esto: Ubi heredis heres non continetur, quia incertus est. Item in lege Ælia Sentia filius heres proximus potest libertum patrum ut ingratum accusare, non etiam si heres heredi extiterit. Idem dicitur in operarum exactione, ut filius heres exigere possit, non ex successione effectus.

§. 1. Verba hæc, is, ad quem ea res pertinet, sic intelliguntur, ut qui in universum dominium vel jure civili vel jure prætorio succedit, contineatur.

- l. 227. pr. ff. de V. S.* Ex illa parte edicti, tum quem ei heredem esse oportet, hæredis heredibus bonorum possessio non defertur.

E

§. 2. Item

- §. 2. Item in substitutione his verbis, Quisquis mihi heres erit, proximus heres tantum significatur, imo non tantum proximus heres, sed etiam scriptus.
- l. 117. ff. de R. I.* Prætor bonorum possessorem hæredis loco in omni causa habet.
- l. 128. §. 1. ff. de R. I.* Hi, qui in universum jus succedunt, hæredis loco habentur.
- l. 141. §. 1. ff. de R. I.* Uni duo pro solido hæredes esse non possunt.
- l. 6. ff. de R. I.* Non vult heres esse, qui ad alium transferre voluit hæreditatem,
- (d) *l. 59. ff. de R. I.* Hæredem ejusdem potestatis, jurisque esse, cujus fuit defunctus, constat.
- l. 120. ff. de de R. I.* Nemo plus commodi hæredi suo relinquit, quam ipse habuit.
- (e) *l. 42. ff. de R. I.* Qui in alterius locum succedunt, justam habent causam ignorantia, an id, quod peteretur, deberetur: Fidejussores quoque non minus, quam hæredes, justam ignorantiam possunt allegare. Hæc ita de herede dicta sunt, si cum eo agatur, non etiam si agat. Nam plane qui agit, certus esse debet, cum sit in potestate ejus, quando velit experi: & ante debet rem diligenter explorare, & tunc ad agendum procedere.
- (f) *l. 143. ff. de R. I.* Ex qua persona quis lucrum capit, ejus factum præstare debet.
- l. 152. §. 3. ff. de R. I.* In contractibus, quibus doli præstatio vel bona fides inest, heres in solidum tenetur.
- l. 157. §. 2. ff. de R. I.* In contractibus successores ex dolo eorum, quibus successerunt, non tantum in id, quod pervenit, verum etiam in solidum tenentur; h. e. unusquisque pro ea parte, qua heres est.
- l. 192. ff. de R. I.* Ea, quæ in partes dividi non possunt, solida à singulis heredibus debentur.
- l. 38. ff. de R. I.* Sicuti pœna ex delicto defuncti heres teneri non debet: ita nec lucrum facere, si quid ex ea re ad eum pervenisset.
- l. 44. ff.*

- l. 44. ff. de R. I.* Toties in heredem damus actionem, de eo, quod ad eum pervenit, quoties ex dolo defuncti convenitur, non quoties ex suo.
- l. 127. ff. de R. I.* Cum prætor in heredem dat actionem quatenus ad eum pervenit, sufficit, si vel momento ad eum pervenit ex dolo defuncti.
- l. iii. ff. de R. I.* In heredem non solent actiones transire, quæ pœnales sunt ex maleficio, veluti furti, damni, injuriæ, vi bonorum raptorum, injuriarum.
- l. 165. ff. de V. S.* Venisse ad heredem nihil intelligitur, nisi deducto ære alieno.

(**) In specie hæreditatem testamentariam, vel legitimam;

Testamentariam Hæreditatem, ejusque (a) prærogativam, (b) originem, (c) fundamentum, Testamentum videlicet; & porro testamenti formam (d) formulas, (e) conditionem, (f) tempus adjectum (g) interpretationem, (h) contenta, (i) dissolutionem;

- (a) *l. 89. ff. de R. I.* Quandiu possit valere testamentum, tam diu legitimus non admittitur.
- (b) *l. 120. ff. V. S.* Verbis legis duodecim tabularum, Uti legassit suæ rei, ita jus esto, latissima potestas tributa videtur, & heredis instituendi, & legata & libertates dandi, tutelas quoque constituendi: sed id interpretatione coangustatum est vel legum, vel auctoritate jura constituentium.
- l. 130. ff. de V. S.* Lege obvenire hereditatem non improprie quis dixerit & eam, quæ ex testamento defertur: quia lege duodecim tabularum testamentariæ hæreditates confirmantur.
- (c) *l. 201. ff. de R. I.* Omnia, quæ ex testamento proficiunt, ita statim eventus capiunt, si initium quoque sine vitio ceperint

- l. 29. ff. de R. I.* Quod initio vitiosum est, non potest tractu temporis convalescere.
- l. 210. ff. de R. I.* Quæ ab initio inutilis fuit institutio, ex post facto convalescere non potest.
- (d) *l. 116. ff. de V. S.* Quisquis mihi alius filii, filiusve hæres sit: Labeo non videri filiam contineri: Proculus contra. Mihi Labeo videtur verborum figuram sequi, Proculus mentem testantis respondit: Non dubito, quin Labeonis sententia vera non sit.
- (e) *l. 202. ff. de V. S.* Cum in testamento scriptum esset, ut hæres in funere, aut in monumento duntaxat aureos centum consumeret, non licet minus consumere: si amplius vellet, licet, neque ob eam rem contra testamentum facere videtur.
- l. 162. §. 1. ff. de V. S.* Si quis ita in testamento scripserit, si quid filio meo meo acciderit, Damas servus meus liber esto; mortuo filio, Damas liber erit. Licet enim accidant & vivis, sed vulgi sermone etiam mors significatur.
- (f) *l. 17. ff. de R. I.* Cum tempus in testamento adjicitur, credendum est, pro herede adjectum, nisi alia mens fuerit testatoris. Sicut in stipulationibus promissoris gratia tempus adjicitur.
- (g) *l. 12. ff. de R. I.* In testamento plenius voluntates testantium interpretantur.
- l. 73. §. 3. ff. de R. I.* Quæ in testamento ita sunt scripta, ut intelligi non possunt, perinde sunt, ac si scripta non essent.
- l. 188. ff. de R. I.* Ubi pugnantia inter se in testamento juberentur, neutrum ratum est.
- (h) *l. 107. ff. de V. S.* Adsignare libertum, hoc est, testificari cujus ex liberis libertum eum esse voluit.
- l. 162. ff. de V. S.* In vulgari substitutione, qua ei, qui supremus morietur, heres substituitur, recte substitutus etiam unico intelligitur: exemplo duodecim tabularum, ex quibus proximus agnatus & solus habetur.
- l. 227. §. 1. ff. de V. S.* In substitutione his verbis, Quisquis mihi heres erit, proximus hæres tantum significatur, imo non tantum proximus heres, sed etiam scriptus. *l. 18.*

l. 18. ff. de R. I. Quæ legata mortuis nobis ad hæredem nostrum transeunt, eorum commodum per nos his, quorum in potestate sumus, eodem casu acquirimus. Aliter atque quod stipulati sumus, nam & sub conditione stipulantes omnimodo eis acquirimus, etiamsi liberatis nobis potestate domini conditio existat.

l. 160. §. 2. ff. de R. I. Absurdum est, plus juris habere eum, cui legatus sit fundus, quam heredem, aut testatorem, si viveret.

l. 1. C. de V. S. Prædiis instructis legatis quamvis ex fructibus vinum & oleum in eodem fundo habuit: tamen si id venale fuit, idem ea, quæ ad tempus propter incursionem latronum tutelæ causa in prædium translata sunt, legato non cedere, juris auctoribus placuit. Vinum vero, quod in apothecis fuit, si ideo illic habuit, ut cum in prædium venisset materfamilias eo uteretur, legato cedere, ignorare non debes.

l. 2. C. de V. S. Fundo, sicut instructus est, legato, si per fideicommissum relicto, villicum quidem, hominesque, & omnia, quæ vel ipse paterfamilias, cum ibi ageret, vel ut fundus esset instructus, non temporis causa in eo habuit, relicta esse, juris autoritate definitum est; ea etiam, quæ tam fructuum colligendorum, quam servandorum, item pecora stercoreandi vel pascendi causa ibi constituta, ut de his fructus capiantur, vel ut fundus sit instructus, fideicommissio cedere, certi juris est.

l. 80. ff. de V. S. In generali repetitione legatorum etiam datæ libertates continentur ex mente legis duodecim tabularum.

(i) *l. 181. ff. de R. I.* Si nemo subiit hæreditatem, omnis vis testamenti solvitur.

Legitimam hæreditatem, seu ab intestato relictam,

l. 64. ff. de V. S. Intestatus est, non tantum qui testamentum non fecit, sed etiam cujus ex testamento hereditas adita non est.

(4) Pignus,

l. 238. §. 2. ff. de V. S. Pignus appellatum à pugno, quia res,
E3 quæ

quæ pignori dantur, manu traduntur, unde etiam videri potest verum esse, quod quidam putant, pignus proprie rei mobilis constitui.

l. 72. ff. de R. I. Fructus rei est, vel pignori dare licere.

l. 25. ff. de R. I. Plus cautionis in re est, quam in persona.

cap. 54. de R. I. in 6to. Qui prior est tempore, potior est jure.

l. 158. ff. de R. I. Creditor, qui permittit rem venire, pignus dimittit.

(5) Possessionem,

l. 78. ff. de V. S. Interdum proprietatem quoque verbum possessionis significat, sicut in eo, qui possessiones suas legasset, responsum est.

l. 63. ff. de V. S. Penes te amplius est, quam apud te: nam apud te est, quod qualiter qualiter à te tenetur: Penes te est, quod quodammodo possidetur.

l. 39. §. f. ff. de V. S. Incertus possessor est, quem ignoramus.

l. 136. ff. de R. I. Bona fides tantundem possidenti præstat, quantum veritas, quoties lex impedimento non est.

l. 137. ff. de R. I. Qui auctore iudice comparavit, bonæ fidei possessor est.

l. 126. §. 2. ff. de R. I. Cum de lucro duorum quæritur, melior est causa possidentis.

l. 128. ff. de R. I. In pari causa possessor potior haberi debet.

cap. 65. de R. I. in 6to. In pari delicto vel causa potior est conditio possidentis.

l. 154. ff. de R. I. Cum par est delictum duorum, semper oneratur petitor, & melior habetur possessoris causa. Sicuti fit cum de dolo excipitur petitoris, neque enim talis datur replicatio petitori: aut si rei quoque in ea re dolo actum sit.

l. 119. ff. de R. I. Non alienat, qui duntaxat omittit possessionem.

cap. 36. ff. de R. I. in 6to. Pro possessore habetur, qui dolo desit possidere.

l. 131. ff. de R. I. Qui dolo desit possidere, pro possidente damnatur, quia pro possessione dolus est.

l. 150

l. 150. ff. de R. I. Parem esse oportet conditionem ejus, qui quid possideat vel habeat, atque cujus dolo malo factum sit, quominus possideret, vel haberet.

l. 157. §. 1. ff. de R. I. Semper qui dolo fecit, quominus haberet, pro eo habendus est, ac si haberet.

l. 73. §. 2. ff. de R. I. Vi factum id videtur esse, qua de re quis, cum pro hiberetur, fecit: Clam, quod quisque, cum controversiam haberet, habiturum ve se putaret, fecit.

l. 81. ff. de V. S. Cum Prætor dicat, ut opus factum restituatur, etiam damnum datum actor consequi debet: nam verbo restitutionis omnis utilitas actoris continetur.

l. 156. ff. de V. S. Majore parte anni possedisse quis intelligitur, etiam si duobus mensibus possederit: si modo adversarius ejus aut paucioribus diebus, aut nullis possederit.

Hactenus de textibus ad jus in re pertinentibus, concernunt porro

Jus ad rem, ejusque fundamentum, Factum Obligatorium tam Licitum, ut conventiones, pacta, contractus, quam Illicitum, ut delicta;

(*) In genere.

Conventiones, quoad (a) causam efficientem, (b) subiectum, (c) objectum.

(a) *l. 84. §. 1. ff. de R. I.* Is natura debet, quem jure gentium dare oportet, cujus fidem secuti sumus.

l. 76. ff. de R. I. In totum omnia, quæ animi destinatione agenda sunt, non nisi verâ & certâ scientiâ perfici possunt.

cap. 31. de R. I. in óro. Eum, qui certus est, certiorari ulterius non oportet.

l. 219. ff. de V. S. In conventionibus contrahentium voluntatem potius, quam verba spectari placet. Cum igitur ea lege fundum vectigalem municipes locaverint, ut ad hæredes ejus, qui suscepit, pertineret, jus hæredum ad legatarium quoque transferri potuit.

l. 3. ff. de R. I. Ejus est nolle, qui potest velle.

cap. 43

- cap. 43. de R. I. in 6to.* Qui tacet, consentire videtur.
- cap. 44. de R. I. in 6to.* Is, qui tacet, non fatetur, sed nec utique negare videtur.
- cap. 85. de R. I. in 6to.* Contractus ex conventionem legem accipere dignoscuntur.
- cap. 6. X. de V. S.* Intelligentia dictorum ex causis est adsumenda dicendi: quia non sermoni res, sed rei est sermo subiectus.
- cap. 8. X. de V. S.* Si prolixam epistolam meam ad interpretandum accipere te fortasse contigerit, rogo non verbum ex verbo, sed sensum ex sensu transferri; quia plerumque dum verborum proprietas attenditur, sensus veritatis amittitur.
- l. 78. ff. de R. I.* Generaliter cum de fraude disputatur, non quid habeat actor, sed quid per adversarium habere non poterit, considerandum est.
- l. 79. ff. de R. I.* Fraudis interpretatio semper in iure civili non ex eventu duntaxat, sed ex consilio quoque desideratur.
- l. 145. ff. de R. I.* Nemo videtur fraudare eos, qui sciunt & consentiunt.
- c. 27. de R. I. in 6to.* Scienti atque consentienti non fit injuria, neque dolus.
- l. 116. pr. ff. de R. I.* Nihil consensui tam contrarium est, qui & bonæ fidei iudicia sustinet, quam vis atque metus, quem comprobare contra bonos mores est.
- l. 184. ff. de R. I.* Vani timoris iusta excusatio non est.
- cap. 13. de R. I. in 6to.* Ignorantia facti, non juris excusatur.
- cap. 14. de R. I. in 6to.* Cum quis in jus succedit alterius, iustam ignorantiam causam censetur habere.
- cap. 47. de R. I. in 6to.* Presumitur ignorantia, ubi scientia non probatur.
- l. 48. ff. de R. I.* Quicquid calore iracundiæ vel fit, vel dicitur, non prius ratum est, quam si perseverantiâ apparuit, iudicium animi fuisse; ideoque brevi reversa uxor nec divertisse videtur.
- l. 10. ff. de V. S.* Creditores accipicandos esse constat eos, quibus debetur

debetur ex quacunque actione, vel persecutione, vel jure civili, sine ulla exceptionis perpetuae remotione, vel honorario, vel extraordinario, sive pure sive in diem, vel sub conditione. Quod si natura debeatur, non sunt loco creditorum. Sed si non sit mutua pecunia, sed contractus, creditores accipiuntur.

- l. 11. l. 12. ff. de V. S.* Creditorum appellatione non hi tantum accipiuntur, qui pecuniam crediderunt, sed omnes, quibus ex qualibet causa debetur. Ut si cui ex empto, vel ex locato, velex alio ullo debetur, sed & si ex delicto debeatur, mihi videtur posse creditoris loco accipi. Quod si ex populari causa, ante litis contestationem, recte dicitur, creditoris loco non esse, postea esse.
- l. 54. ff. de V. S.* Conditionales creditores dicuntur & hi, quibus nondum competit actio, est autem competitura: vel qui spem habent, ut competat.
- l. 55. ff. de V. S.* Creditor autem is est, qui exceptione perpetua submoveri non potest. Qui autem temporalem exceptionem timet, similis est conditionali creditori.
- l. 73. § 4. ff. de R. I.* Nec paciscendo, nec legem dicendo, nec stipulando quisquam alteri cavere potest.
- l. 108. ff. de V. S.* Debitor intelligitur is, à quo invito exigi pecunia potest.
- l. 178. §. f. de V. S.* Hoc verbum, Debuit, omnem omnino actionem comprehendere intelligitur, sive civilis, sive honoraria, sive fideicommissi fuit persecutio.
- l. 19. ff. de R. I.* Qui cum alio contrahit, vel est, vel non debet esse ignarus conditionis ejus: Heredi autem hoc imputari non potest; cum non sponte cum legatariis contrahit.
- l. 171. ff. de R. I.* Nemo ideo obligatur, quia recepturus est ab alio, quod praestiterit.
- l. 66. ff. de R. I.* Desinit debitor esse is, qui nactus est exceptionem justam, nec ab æquitate naturali abhorrentem.
- (c) *l. 189. ff. de V. S.* Facere oportere, & hanc significationem habet, ut abstineat quis ab eo facto, quod contra conventionem fieret, & curaret, ne fiat.

l. 58. ff. de V. S. Licet inter gesta & facta videtur quædam esse subtilis differentia, attamen *καταχρηστικῶς*, i. e. abusive, nihil inter factum & gestum interest.

l. 19. l. 20. ff. de V. S. Labeo libro primo Prætoris Urbani definit, quod quædam agantur, quædam gerantur, quædam contrahantur. Et Actum quidem generale verbum esse, sive verbis sive re quid agatur, ut in stipulatione vel numeratione. Contractum autem ultro citroque obligationem, quod Græci *συνάλλαγμα* vocant, veluti emptionem, venditionem, locationem, conductionem, societatem. Gestum rem significare sine verbis factam. Verba, contraxerunt, gesserunt, non pertinent ad testandi jus.

l. 121. ff. de R. I. Qui non facit, quod facere debet, videtur facere adversus ea, quia non facit. Et qui facit quod facere non debet, non videtur facere id, quod facere iussus est.

l. 135. ff. de R. I. Ea, quæ dari impossibilia sunt, vel quæ in rerum natura non sunt, pro non adjectis habentur.

l. 182. ff. de R. I. Quod nullius esse potest, id, ut alicujus fieret, nulla obligatio valet efficere.

l. 31. ff. de R. I. Verum est, neque pacta, neque stipulationes factum posse tollere: Quod enim impossibile est, neque pacto, neque stipulatione potest comprehendere, ut utilem actionem, aut factum efficere possit.

l. 185. ff. de R. I.

cap. 6. de R. I. in 610.

gari.

} Nemo potest ad impossibile obligari.

cap. 58. de R. I. in 610. Non est obligatorium contra bonos mores præstitum juramentum.

cap. 69. de R. I. in 610. In malis promissis fidem non expedit observari.

(**) In specie

Transactionem,

l. 229. l. 230. ff. de V. S. Transacta finitave intelligere debemus

mus non solum quibus controversia fuit, sed etiam quæ sine controversia sunt possessa, ut sunt iudicio terminata, transactione composita, longioris temporis silentio finita.

Donationem,

- l. 18. ff. de V. S.* Munus tribus modis dicitur: Uno donum, & inde munera dici, dari, mittive. Altero onus, quod cum remittatur, vacationem militiæ munerisque præstat, inde immunitatem appellari. Tertio officium, unde munera militaria, & quosdam milites munifices vocari. Igitur municipes dici, quod munera civilia capiant.
- l. 67. §. 1. ff. de V. S.* Donationis verbum simpliciter loquendo omnem donationem comprehendisse videtur, sive mortis causa, sive non mortis causa fuerit.
- l. 194. ff. de V. S.* Inter donum & munus hoc interest, quod inter genus & speciem. Nam genus esse donum Labeo à donando dictum: munus speciem. Nam munus esse donum cum causa, ut puta natalitium, nuptalicium.
- l. 214. ff. de V. S.* Munus proprie est, quod necessario obimus, lege, more, imperiove ejus, qui jubendi potestatem habet. Dona autem proprie sunt, quæ nulla necessitate juris, officii, sed sponte præstantur: quæ si non præstantur, nulla reprehensio est; & si præstantur, plerumque laus inest, sed in summa in hoc ventum est, ut non quodcumque munus, id & donum accipiat: at quod donum fuerit, id munus recte dicitur.
- l. 53. ff. de R. I.* Cujus per errorem dati repetitio est, ejus consulto dati donatio est.
- l. 82. ff. de R. I.* Donari videtur, quod nullo jure cogente conceditur.
- l. 69. ff. de R. I.* Invito beneficium non datur.
- l. 156. §. 4. ff. de R. I.* Quod cuique pro eo præstat, invito non tribuitur.
- l. 163. ff. de R. I.* Cujus est donandi, ejusdem & vendendi & concedendi jus est.

l. 165. ff. de V. S. Cum quis possit alienare, poterit & consentire alienationi. Cui autem donare non conceditur, probandum erit, nec si donationis causa consenserit, ratam ejus voluntatem habendam.

l. 26. ff. de R. I. Qui potest invito alienare, multo magis & ignorantibus & absentibus potest.

l. 173. ff. de R. I. In condemnatione personarum, quæ in id, quod facere possunt, damnantur, non totum, quod habent, extorquendum est, sed & ipsarum ratio habenda est, ne egeant.

Depositum,

l. 110. ff. de V. S. Sequester dicitur, apud quem plures eandem rem, de qua controversia est, deposuerunt: Dicitur ab eo, quod occurrenti, aut quasi sequenti eos, qui contendunt, committitur.

l. 186. ff. de V. S. Commendare nihil aliud est, quam deponere.

Stipulationem,

l. 7. ff. de V. S. Sponsio appellatur, non solum quæ per sponsus interrogationem fit, sed omnis stipulatio promissioque.

l. 73. §. f. ff. de R. I. Nemo paciscendo, nec legem dicendo, nec stipulando quisquam alteri cavere potest.

l. 34. ff. de R. I. Semper in stipulationibus & in cæteris contractibus id sequimur, quod actum est, aut si non appareat, quod actum est, erit consequens, ut id sequamur, quod in regione, in qua actum est frequentatur. Quid ergo, si neque regionis mos appareat, quia varius fuit? an id, quod minimum est, redigenda summa est.

l. 144. §. 1. ff. de R. I. In stipulationibus id tempus spectatur, quo contrahimus.

l. 71. §. 1. ff. de V. S. Hæc verba, his rebus recte præstari, hoc significant, ne quod periculum vel damnum ex ea re stipulator sentiret.

l. 92. ff. de R. I. Si librarius in transcribendis stipulationis verbis errasset, nihil nocere, quominus & reus & fidejussor tenetur.

Literarum obligationem,

l. 39. ff. de V. S. Subsignatum dicitur, quod ab aliquo subscriptum est, nam veteres subsignationis verbo pro adscriptione uti solebant.

Emtionem, Venditionem,

l. 67. ff. de V. S. Alienatum non proprie dicitur, quod adhuc in dominio venditoris manet: venditum tamen recte dicitur.

l. 160. ff. de R. I. Aliud est vendere, aliud vendenti consentire.

l. 16. ff. de R. I. Imaginaria venditio non est pretio accedente.

l. 197. ff. de V. S. Inter hæc verba, Quanti ea res erit, vel, Quanti eam rem esse paret, nihil interest: in utraque namque clausula placet veram rei æstimationem fieri.

l. 193. ff. de V. S. Hæc verba, Quanti eam rem patet esse, non ad id quod interest, sed ad rei æstimationem referuntur.

l. 192. ff. de V. S. Hæc adjectio, plurisve, non infinitam pecuniam continet, sed modicam: ut taxatio hæc, solidos decem plurisve, ad minutulam summam referatur.

l. 232. ff. de V. S. Hæc enunciatio, quæ sunt pluris aureorum triginta, simul & quantitatis & æstimationis significativa est.

l. 126. ff. de R. I. Nemo prædo est, qui pretium numeravit.

l. 156. §. 3. ff. de R. I. Plerumque emtoris eadem causa esse debet circa petendum ac defendendum, quæ fuit auctoris.

l. 172. ff. de R. I. In contrahenda venditione ambiguum pactum contra venditorem interpretandum est.

cap. 57. de R. I. in 6to. Contra eum, qui legem dicere potuit apertius, est interpretatio facienda.

Locationem, Conductionem,

l. 5. §. 1. ff. de V. S. Opere locatò conductò, his verbis Labeo significari ait id opus, quod Græci ἀποτέλεσμα vocant, non ἔργον i. e. ex opere factò corpus aliquod perfectum.

Societatem,

l. 47. §. 1. ff. de R. I. Socii mei focius, meus focius non est.
cap. 56. de R. I. in 6to. In re communi potior est conditio prohibentis.

Mandatum,

l. 111. ff. de V. S. Censere est constituere & præcipere: Unde etiam dicere solemus, censeo hoc facias, & semet aliquid censuisse, inde Censoris nomen videtur esse tractum.

cap. 68. de R. I. in 6to. Potest quis per alium, quod potest facere per se ipsum.

cap. 72. de R. I. in 6to Qui facit per alium, est perinde, ac si faciat per se ipsum.

l. 60. ff. de R. I. Semper qui non prohibet pro se intervenire, mandare creditur. Sed etsi quis ratum habuerit, quod gestum est, obstringitur mandati actione.

cap. 9. de R. I. in 6to. Ratum quis habere non potest, quod ipsius nomine gestum non est.

cap. 10. de R. I. in 6to. Ratihabitionem retrahere, & mandato comparari dubium non est.

l. 47. ff. de R. I. Consilii non fraudulentum nulla obligatio est. cæterum si dolus & calliditas intercessit, de dolo actio competit.

Varios Contractus simul,

l. 45. ff. de R. I. Neque pignus, neque depositum, neque precarium, neque emptio, neque locatio rei suæ consistere potest.

Adjuncta Contractuum, ut

I. Usurarum, & ejus quod interest præstationem ob moram,

l. 121. ff. de V. S. Usura pecuniæ, quam percepimus, in fructu non est, quia non ex ipso corpore, sed ex alia causa est, i. e. nova obligatione.

l. 173. §. 2. ff. de R. I. Unicuique sua mora nocet, quod & in duobus reis promittendi observatur.

cap. 25. de R. I. in 6to. Mora sua cuilibet est nociva.

l. 88. ff. de R. I. Nulla intelligitur mora ibi fieri, ubi nulla petitio est.

l. 63.

l. 63. ff. de R. I. Qui sine dolo malo ad iudicium provocat, non videtur moram facere.

cap. 60. de R. I. in 6to. Non est in mora, qui potest exceptione legitima se tueri.

l. 24. ff. de R. I. Quatenus cuiusque interfit in facto, non in jure consistit.

2. Adjectionem (a) conditionis, aut (b) diei,

(a) *l. 174. ff. de R. I.* Qui potest facere, ut possit conditioni parere, jam posse videtur.

l. 161. ff. de R. I. In jure civili receptum est, quoties per eum, cujus interest conditionem non impleri, fiat, quominus impleatur, perinde haberi, ac si impleta conditio fuisset, quod ad libertatem & legata & ad heredum institutiones perducitur, quibus exemplis stipulationes quoque committuntur, cum per promissorem factum esset, quominus stipulator conditioni pareret.

cap. 41. de R. I. in 6to. Imputari non debet ei, per quem non fiat, si non faciat, quod per eum fuerat faciendum.

cap. 66. de R. I. in 6to. Cum non fiat per eum, ad quem pertinet, quo minus conditio impleatur; haberi debet perinde, ac si impleta fuisset.

l. 39. ff. de R. I. In omnibus causis pro facto accipitur id, in quo per alium mora fit, quominus fiat.

l. 68. ff. de V. S. Illa verba, arbitrato Lucii Titii fieri, jus significant, & in servum non cadunt.

l. 22. §. 1. ff. de R. I. Generaliter probandum est, ubicumque in bona fidei judiciis confertur in arbitrium domini, vel procuratoris ejus conditio, pro boni viri arbitrio hoc habendum esse.

(b) *l. 213. ff. de V. S.* Cedere diem significat, incipere deberi pecuniam: Venire diem significat, eum diem venisse, quo pecunia peti possit: ubi pure quis stipulatus fuerit, & cessit & venit dies: ubi in diem, cessit dies, sed nondum venit. Ubi sub conditione, neque cessit, neque venit dies, pendente adhuc conditione.

l. 2.

- l. 2. §. 1. ff. de V. S.* Cujusque diei major pars est horarum septem primarum, non supremarum.
- l. 217. pr. & §. 1. ff. de V. S.* Inter illam conditionem, cum dari potuerit, & postquam dari potuerit, multum interest. Nam posteriorem scripturam uberiorem esse constat: at, cum dari potuerit, arctiorem: & id tantummodo tempus significari, quo primum dari possit. Item ita data conditione: illud facito in diebus, si nihil præterea fuisset adjectum, in biduo conditionem impleri oportet.
- l. 14. ff. de R. I.* In omnibus obligationibus, in quibus dies non ponitur, præsentis die debetur.
- l. 17. ff. de R. I.* In stipulationibus promissoris gratia tempus ad-jicitur.
- l. 186. ff. de R. I.* Nihil peti potest ante id tempus, quo per rerum naturam persolvi possit. Et cum solvendi tempus obligationi additur, nisi eò præteritò, peti non potest.
- l. 77. ff. de R. I.* Actus legitimi, qui recipiunt diem vel conditionem, veluti mancipatio, acceptilatio, hereditatis aditio, servi optio, datio tutoris, in totum vitiantur per temporis vel conditionis adjectionem: Nonnunquam tamen actus supra scripti tacite recipiunt, quæ aperte comprehensa vitium adferunt, nam si acceptum feratur ei, qui sub conditione promisit, ita demum egisse aliquid acceptilatio intelligitur, si obligationis conditio extiterit; quæ si verbis nominatim acceptilationis comprehendatur, nullius momenti faciet actum.
- cap. 50. de R. I. in 6to.* Actus legitimi conditionem non recipiunt, neque diem.

3. Cautionis præstationem,

- l. 3. C. de V. S.* Sancimus cautionis vel securitatis nomine non esse fidejussoris dationem interpretandam: nisi hoc specialiter vel in Græcis vel in Latinis verbis scriptum fuerit: nisi enim vel generaliter de satisfactione vel fidejussione specialiter sit nominatum, cautione minime fidejussione, sed nudam promissionem significari.

4. Doli

(4) Doli & Culpæ præstationem,

l. 55. ff. de R. I. Nullus videtur dolo facere, qui suo jure utitur.

l. 129. ff. de R. I. Nihil dolo creditor facit, qui suum recipit.

l. 151. ff. de R. I. Nemo damnum facit, nisi qui id fecit, quod facere jus non habet.

l. 134. ff. de R. I. Non fraudantur creditores, cum quid non acquiritur à debitore, sed cum de bonis diminuitur.

l. 50. ff. de R. I. Culpa caret qui scit, sed prohibere non potest.

l. 203. ff. de R. I. Quod quis ex culpa sua damnum sentit, non intelligitur damnum sentire.

l. 23. ff. de R. I. Contractus quidam dolum malum duntaxat recipiunt: quidam & dolum & culpam. Dolum tantum depositum & precarium. Dolum & culpam mandat, commodatum, venditum, pignori acceptum, locatum item dotis datio, tutelæ, negotia gesta. In his quidem & diligentiam. Societas & rerum communio & dolum & culpam recipit. Sed hæc ita, nisi si quid nominatim convenit, vel plus vel minus in singulis contractibus, nam hoc servabitur, quod initio convenit. Legem enim contractus dedit, excepto eo, quod Celsus putat, non valere, si convenerit, ne dolus præstetur. Hoc enim bonæ fidei iudicio contrarium est, & ita utimur. Animalium vero casus, mortes, quæque sine culpa accidunt, fugæ servorum, qui custodiri non solent, rapinæ, tumultus, incendia, aquarum magnitudines, impetus prædonum à nullo præstantur.

l. 213. §. 2. de V. S. Lata culpa est nimia negligentia, i. e. non intelligere, quod omnes intelligunt.

l. 223. ff. de V. S. Lata culpæ finis est, non intelligere id, quod omnes intelligunt.

l. 226. ff. de V. S. Magna negligentia culpæ est, magna culpa dolus est.

l. 36. ff. de R. I. } Culpa est immiscere se rei ad se non pertinenti.
cap. 19. de R. I. in 6to }

- l. 132. ff. de R. I.* Imperitia culpæ adnumeratur.
l. 199. ff. de R. I. Non potest dolo carere, qui imperio magistratus non paruit.
l. 69. ff. de V. S. Hæc verba, cui rei dolus malus aberit, abfuerit, generaliter comprehendunt omnem dolum, quicumque in hanc rem admittitur, de qua stipulatio est interposita.
cap. 75. do R. I. in 6to. Frustra sibi fidem quis postulat ob eo servari, cui fidem à se præstitam servare recusat.

(5) Rationum redditionem,

- l. 89. §. 2. ff. de V. S.* Inter Edere, & Reddere rationes multum interest, nec is, qui edere iussus sit, reliquum reddere debet. Nam & argentarius edere rationem videtur, etiam si quod reliquum sit apud eum, non solvat.

(6) Solutionem, & rei debitæ præstationem,

- l. 176. ff. de V. S.* Solutionis verbo satisfactionem quoque omnem accipiendam placet: solvere dicimus eum, qui fecit, quod facere promissit.
l. 47. ff. V. S. Liberationis verbum eandem vim habet, quam solutionis.
l. 180. ff. de R. I. Quod iussu alterius solvitur, pro eo est, quasi ipsi solutum esset.
l. 187. ff. de V. S. Verbum, exactæ pecuniæ, non solum ad solutionem referendum est, verum etiam ad delegationem.
l. 99. de R. I. Non potest improbus videri, qui ignorat, quantum solvere debeat.
l. 114. ff. de V. S. Solvendo esse nemo intelligitur, nisi qui solidum potest solvere.
l. 84. ff. de R. I. Cum amplius solutum est, quam debebatur, cuius pars non invenitur, quæ repeti possit, totum esse indubitum intelligitur, manente pristina obligatione.
l. 57. ff. de R. I.
cap. 83. de R. I. in 6to. } Bona fides non patitur, ut semel exactum iterum exigatur.
l. 12. §. 1. ff. de V. S. Minus solvit, qui tardius solvit, nam & tempore minus solvitur. *l. 32.*

l. 32. l. 82. ff. de V. S. Minus solutum intelligitur, etiam si nihil esset solutum.

l. 150. ff. de V. S. Si à te stipulatus fuero, quanto minus à Titio consecutus fuero, tantum dare spondes? non solet dubitari, quin si nihil à Titio fuero consecutus, totum debeas, quod Titius debuerit.

l. 117. ff. de V. S. Non potest videri minus solvisse is, in quem amplioris summæ actio non competit.

Sequuntur textus, qui concernunt

Delicta, eorundemque (a) causas, prohibitionem juris videlicet, & dolum, (b) formam, (c) subiectum, (d) varias species, (e) effectum, tam negativum, cessationem lucri, quam positivum, poenæ irrogationem,

(a) *l. 42. ff. de V. S.* Probrum & opprobrium, i. e. probra quædam naturâ turpia sunt, quædam civiliter & quasi more civitatis: ut puta furtum, adulterium natura turpe est; Enim vero tutelæ damnari, hoc non est naturâ probrum, sed more civitatis, nec enim natura probrum est, quod potest etiam in hominem idoneum incidere.

cap. 39. de R. I. in 6to. Cum quid prohibetur, prohibentur omnia, quæ sequuntur ex illo.

l. 131. ff. de V. S. Aliud fraus est, aliud poena. Fraus enim sine poena esse potest: poena sine fraude esse non potest. Poena est noxæ vindicta: Fraus & ipsa noxa dicitur, & quasi poenæ quædam preparatio.

l. 152. §. 1. & §. 2. ff. de R. I. Dejicit & qui mandat. In maleficio ratihabitio mandato comparatur.

l. 109. ff. de R. I. Nullum crimen patitur is, qui non prohibet, cum prohibere non potest.

l. 50. ff. de R. I. Culpa caret qui scit, sed prohibere non potest.

l. 157. ff. de R. I. Ad ea, quæ non habent atrocitatem facinoris vel sceleris, ignoscitur servis, si vel dominis, vel his, qui vice dominorum sunt [veluti tutoribus & curatoribus] obtemperaverint.

l. 169. ff. de R. I. Is damnum dat, qui jubet dare: ejus vero nulla culpa est, cui parere necesse est.

c. 24. de R. I. in 6to.

l. 167. ff. de R. I.

Qui jussu judicis aliquid facit, non videtur dolo malo facere, qui parere necesse habet.

cap. 23. de R. I. in 6to. Sine culpa, nisi subfit causa, non est aliquis puniendus.

(b) *l. 121. ff. de R. I.* Qui non facit, quod facere debet, videtur facere adversus ea, quia non facit. Et qui facit, quod facere non debet, non videtur facere id, quod facere jussus est.

(c) *cap. 8. de R. I. in 6to.* Semel malus, semper praesumitur esse malus.

l. 200. ff. de V. S. Haec stipulatio, noxas solutum praestari, non existimatur ad eas noxas pertinere, quae publicam exercitationem & coercitionem capitalem habent.

l. 238. §. f. ff. de V. S. Noxae appellatione omne delictum continetur.

l. 174. ff. de V. S. Aliud est promittere, furem non esse, aliud, furto noxaeque solutum. Qui enim dicit furem non esse, de hominis proposito loquitur, qui furtis noxaeque solutum, nemini esse furti obligatum promittit.

l. 26. ff. de V. S. Partum non esse partem rei furtivae Scavola libro undecimo quaestionum scribit.

(d) *l. 151. ff. de R. I.* Nemo damnum facit, nisi qui id fecit, quod facere jus non habet.

l. 101. ff. de V. S. Inter stuprum & adulterium hoc interesse quidam putant, quod adulterium non in nuptam; stuprum in viduam committitur: sed Lex Julia de adulteriis hoc verbo indifferenter utitur.

l. 152. ff. de R. I. Hoc jure utimur, ut quicquid omnino per vim fiat, aut in vis publicae, aut in vis privatae crimen incidat.

l. 212. ff. de V. S. Praevicatores eos appellamus, qui causam adversariis suis donant, & ex parte actoris in partem rei concedunt, à varicando enim praevicatores dicti sunt,

(c) *l. 134*

(e) *l. 134. §. 1. ff. de R. I.* Nemo ex suo delicto meliorem suam conditionem facere potest.

l. 103. ff. de V. S. Licet capitalis latine loquentibus omnis causa existimationis videatur, tamen appellatio capitalis, mortis vel amissionis civitatis intelligenda est.

l. 244. ff. de V. S. Si qua poena est, multa est: si qua multa est, poena est. Paulus: Utrumque eorum falsum est, namque harum rerum dissimilitudo ex hoc quoque apparet, quod de poena provocatio non est: simulatque enim victus quis est ejus maleficii, cujus poena est statuta, statim ea debetur: at multae provocatio est, nec ante debetur, quam aut non est provocatum, aut provocator victus est, nec aliter, quam si is dixit, cui dicere licet. Ex hoc quoque dissimilitudo earum rerum apparere poterit, quia poenae certae singulorum peccatorum sunt: multae contra: quia ejus judicis potestas est, quantum dicat, nisi cum lege est constitutum quantum dicat.

l. 131. §. 1. ff. de V. S. Inter multam & poenam multum interest: cum poena generale sit nomen, omnium delictorum coercitio: multa specialis peccati, cujus animadversio hodie pecuniaria est. Poena autem non tantum pecuniaria, verum capitalis & existimationis irrogari solet: & multa quidem ex arbitrio ejus venit, qui multam dicit; poena non irrogatur, nisi qua quaque lege, vel quo alio jure specialiter huic delicto est imposta: quinimo multa ibi dicitur, ubi specialis poena non est imposta. Item multam is dicere potest, cui judicatio data est. Magistratus solos & praesides provinciarum posse multam dicere, mandatis Principum permissum est. Poenam autem unusquisque irrogare potest, cui hujus criminis sive delicti executio competit.

l. 38. ff. de R. I. Sicut poena ex delicto defuncti heres teneri non debet: ita nec lucrum facere, siquid ex ea re ad eum pervenisset.

l. 58. ff. de R. I. Ex poenalibus causis non solet in patrem de peculio actio dari.

l. 138. §. 1. ff. de R. I. Nunquam crescit ex postfacto praeteriti delicti aestimatio.

l. 154.

- l. 154. §. 1. ff. de R. I.* Illi debet permitti poenam petere, qui in ipsam non incidit.
- l. 46. ff. de R. I.* Quod à quoquo poenae nomine exactum est, id eidem restituere nemo cogitur.
- l. 155. §. 2. ff. de R. I.*
cap. 49. de R. I. in 6to. } In poenis benignior interpretatio est facienda.
- l. 108. ff. de R. I.* Fere in omnibus poenalibus judiciis & aetati & imprudentiae succurritur.
- Hactenus de textibus actum, qui ad Jus Personarum, & ad Jus Rerum pertinent: recensendi nunc porro, qui concernunt

Judicium, ejusque

I. Subjectum, seu Personas in judicio concurrentes, ut (a) Judicem, seu Magistratum, (b) Actorem & Reum, (c) Procuratorem & Defensorem.

- (a) *l. 57. ff. de V. S.* Cui praecipua rerum cura incumbit, & qui magis quam coeteri diligentiam & sollicitudinem rebus, quibus praesunt, debent, hi magistri appellantur. Quin etiam ipsi magistratus per derivationem a magistris cognominantur. Unde etiam cujuslibet disciplinae praecipuos Magistros appellari a monendo vel monstrando.
- l. 176. ff. de R. I.* Non est singulis concedendum, quod per Magistratum publice possit fieri: ne occasio sit majoris tumultus faciendi.
- l. 99. pr. ff. de V. S.* Notionem accipere debemus & cognitionem & jurisdictionem.
- l. 37. ff. de R. I.* Nemo, qui condemnare potest, absolvere non potest.
- l. 102. §. 1. ff. de R. I.* Qui vetante praetore fecit, hic adversus edictum fecisse proprie dicitur. Ejus est actionem denegare, qui possit & dare.
- cap. 26. de R. I. in 6to.*
l. 170. ff. de R. I. } Factum a iudice, quod ad ejus officium non pertinet, ratum non est.

l. 70.

l. 70. de R. I. Nemo potest gladii potestatem sibi datam, vel
cujus alterius coercitionis ad alium transferre.

(b) *l. 41. ff. de R. I.* } Non debet actori licere, quod reo non
cap. 32. de R. I. in 6to. } permittitur.

cap. 12. de R. I. in 6to. In judiciis non est acceptio persona-
rum habenda.

l. 33. ff. de R. I. In eo, quod vel is, qui petit, vel is, à quo pe-
titur, lucri facturus est, durior causa est petitoris.

l. 155. §. 1. ff. de R. I. Non videtur vim facere, qui jure suo
utitur, & ordinaria actione experitur.

l. 177. §. 1. ff. de R. I. Nemo videtur dolo exequi, qui ignorat
causam, cur non debeat petere.

l. 158 ff. de R. I. Inventus nemo cogitur rem defendere.

l. 52. ff. de R. I. Non defendere videtur, non tantum qui lati-
tat, sed & is qui praesens negat se defendere, aut non vult
suscipere actionem.

l. 125. ff. de R. I. Favorabiliores rei potius, quam actores ha-
bentur.

cap. 11. de R. I. in 6to. Cum sunt partium jura obscura, reo
favendum est potius, quam actori.

(c) *l. 123. ff. de R. I.* Nemo alieno nomine lege agere potest.

l. 95. ff. de R. I. Nemo dubitat, solvendo videri eum, qui de-
fenditur.

l. 234. §. 1. ff. V. S. Locuples est, qui satis idonee habet pro ma-
gnitudine rei, quam actor restituendam esse petit.

l. 110. §. 1. ff. de R. I. Nemo aliena rei expromissor idoneus vi-
detur, nisi cum satisfactione.

l. 166. ff. de R. I. Qui rem alienam defendit, nunquam locuples
habetur.

2. Objectum, Litem seu Actionem,

l. 36. ff. de V. S. Litis nomen omnem actionem significat, sive
in rem, sive in personam sit.

l. 178. §. 2. ff. de V. S. Actionis verbum & speciale & generale
est,

est. Nam omnis actio dicitur, sive in personam sive in rem fit petitio: sed plerumque actiones personales solemus dicere. Petitionis autem verbo in rem actiones significari videntur. Persecutionis verbo extraordinarias persecuciones puto contineri, ut puta fideicommissorum: & si quæ aliæ sunt, quæ non habent juris ordinarii executionem.

l. 34. ff. de V. S. Actionis verbo etiam persecutio continetur.

l. 8. §. 1. ff. de V. S. Actionis vero non continetur exceptio.

l. 49. ff. de R. I. Alterius circumventio alii non præbet actionem.

l. 43. §. 1. ff. de R. I. Quoties concurrunt plures actiones ejusdem rei nomine, una quis experiri debet.

l. 130. ff. de R. I. Nunquam actiones, præsertim pœnales, de eadem re concurrentes alia aliam consumit.

l. 104. ff. de R. I. Si in duabus actionibus alibi summa major, alibi infamia est, præponenda est causa existimationis: ubi autem æquiparant famosa judicia, & si summam imparem habent, pro paribus accipienda sunt.

l. 143. ff. de V. S. Id apud se quis habere videtur, de quo habet actionem, habetur enim, quod peti potest.

l. 15. ff. de R. I. Qui actionem habet ad rem recuperandam, ipsam rem habere videtur.

l. 204. ff. de R. I. Minus est actionem habere, quam rem.

l. 112. ff. de R. I. Nihil interest, ipso jure quis actionem non habeat; an per exceptionem infirmetur.

3. Formam seu Processum & Actus processuales, ut (a) Libelli oblationem, (b) Citationem, (c) Satisfactionem, (d) Litis contestationem, (e) Exceptionum allegationem, (f) Probationem per confessionem, & instrumenta, (g) Sententiam, (h) Appellationem, & circa eam obvios Apostolos,

(a) *l. 71. ff. de R. I.* Omnia, quæ causa cognitionem desiderant, per libellum expediri non possunt.

l. 105. ff. de R. I. Ubicumque causæ cognitio est, ibi prætor desideratur.

l. 172.

- l. 172. §. 1. ff. de R. I.* Ambigua autem intentio ita accipienda est, ut res salva actori sit.
- (b) *l. 103. ff. de R. I.* Nemo de domo sua extrahi debet.
- (c) *l. 188. §. 1. ff. de V. S.* Cautum intelligitur sive personis, sive rebus cautum fit.
- l. 61. ff. de V. S.* Satisfactionis appellatione interdum etiam re-promissio continebitur; qua contentus fuit is, cui satisfatio debebatur.
- l. 234. §. 1. ff. de V. S.* Locuples est, qui satis idonee habet pro magnitudine rei, quam actor restituendam esse petit.
- l. 57. §. 1. ff. de V. S.* Persequi videtur & qui satis accepit.
- (d) *l. 86. ff. R. I.* Non solet deterior conditio fieri eorum, qui litem contestati sunt, quam si non, sed plerumque melior.
- l. 87. ff. de R. I.* Nemo enim in persequendo deteriorem causam, sed meliorem facit. Denique post litem contestatam hæredi quoque prospiceretur, & hæres tenetur ex omnibus causis.
- l. 139. ff. de R. I.* Omnes actiones, quæ morte aut tempore pereunt, semel inclusæ iudicio salvæ permanent.
- l. 164. ff. de R. I.* Poenalia iudicia semel accepta in hæredes transmitti possunt.
- (e) *l. 156. §. 1. ff. R. I.* Cui damus actionem, eidem & exceptionem competere multo magis quis dixerit.
- cap. 71. de R. I. in 6to.* Qui ad agendum admittitur, ad excipiendum multo magis admittendus.
- l. 43. ff. de R. I.* Nemo ex his, qui negat se debere, prohibetur etiam alia defensione uti, nisi lex impedit.
- cap. 20. de R. I. in 6to.* Nullus pluribus uti defensionibus prohibetur.
- cap. 63. de R. I. in 6to.* Exceptionem objiciens non videtur de intentione adversarii confiteri.
- l. 66. ff. de R. I.* Desinit debitor esse is, qui nactus est exceptionem justam, nec ab æquitate naturali abhorrentem.

l. 19. §. 1. ff. R. I. Non folet exceptio doli nocere his, quibus voluntas testatoris non refragatur.

(f) *l. 142. ff. de R. I.* Qui tacet, non utique fatetur, sed tamen verum est, eum non negare.

l. 99. §. 2. ff. V. S. Instrumentorum appellatione quæ comprehendantur, perquam difficile erit separare: quæ enim proprie sint instrumenta, propter quæ dilatio danda sit, inde dignoscemus, si in præsentiam personæ, quæ instruere possit, dilatio petatur, puta qui actum gessit, licet in servitute, vel qui actor fuit constitutus, putem videri instrumentorum causa peti dilationem.

l. 56. ff. de V. S. Cognoscere instrumenta, est relegere, & recognoscere. Dispungere est, conferre accepta & data.

(g) *l. 46. ff. de V. S.* Pronunciatum & Statutum idem potest. Promiscue enim & pronuntiasse & statuisse solemus dicere eos, qui jus habent cognoscendi.

l. 207. ff. de R. I. Res iudicata pro veritate accipitur.

(h) *l. 106. ff. de V. S.* Dimissoria literæ dicuntur, quæ vulgo apostoli dicuntur. Dimissoria autem dictæ, quod causa ad eum, qui appellatus est, dimittitur.

Processum Criminalem seorsim concernunt

l. 48. ff. de V. S. Solutum non intelligimus eum, qui licet vinculis levatus sit, manibus tamen tenetur. Ac ne eum quidem intelligimus solutum, qui in publico sine vinculis servatur.

l. 216. ff. de V. S. Verum est, eum, qui in carcere clusus est, non videri neque vinctum, neque in vinculis esse, nisi corpori ejus vincula sint adhibita.

l. 224. ff. de V. S. Vinculorum appellationes vel privata vel publica vincula significant: custodiæ vero tantum publicam custodiam.

Recensuimus hactenus ex Tit. de V. S. & R. I. textus, qui ad certam aliquam & specialem juris civilis privati materiam spectant. Superfunt textus, qui concernunt

i. Inter-

I. Interpretationem juris tam justam, quam injustam,

l. 141. ff. de R. I.

cap. 28. de R. I. in 610.

} Quod contra rationem juris est receptum, non est producendum ad consequentias.

l. 162. ff. de R. I.

cap. 78. de R. I. in 610.

} Quae propter necessitatem recepta sunt, non debent in argumentum trahi.

l. 177. ff. V. S. Natura cavillationis, quam Græci *σκιρτην*, i. e. acervalem syllogismum appellaverunt, hæc est, ut ab evidenter veris per brevissimas mutationes disputatio ad ea, quæ evidenter falsa sunt, perducatur.

l. 236. ff. de V. S. Si calvitur, & moretur, & frustretur, inde & calumniatores appellati sunt, quia per fraudem & frustrationem alios vexarent litibus; inde & cavillatio dicta est.

2. Phrases (a) Facere, palam, coram facere, reddere, dare, oportere, ferri, portari, agi, & voculas (b) conjunctivas, disjunctivas, (c) negativas.

(a) *l. 218. ff. de V. S.* Verbum Facere, omnem omnino faciendi causam complectitur: dandi, solvendi, numerandi, judicandi, ambulandi.

l. 175. ff. de V. S. Faciendi verbo reddendi etiam causa continetur.

l. 209. ff. de V. S. Coram Titio aliquid facere jussus, non videtur præsentem eo fecisse, nisi is intelligat. itaque si furiosus aut infans sit, aut dormiat, non videtur coram eo fecisse. Scire autem, non etiam velle is debet: nam & invito eo recte fit, quod jussum est.

l. 33. ff. de V. S. Palam, est coram pluribus.

- l. 94. ff. de V. S.* Verbum Reddendi quanquam significatum habet retrodandi, recipit tamen & per se dandi significati-
onem.
- l. 76. ff. de V. S.* Dedisse intelligendus est etiam is, qui per-
mutavit vel compensavit.
- l. 37. ff. de V. S.* Verbum Oportere non ad facultatem judi-
cis pertinet, qui potest vel pluris vel minoris condemnare :
sed ad veritatem refertur.
- l. 235. ff. de V. S.* Ferri proprie dicimus, quæ quis corpore
suo bajulat: Portari ea, quæ quis jumento secum ducit: Agi
ea, quæ animalia sunt.
- (b) *l. 28. §. 1. l. 29. ff. de V. S.* Oratio, quæ neque conjuncti-
onem, neque disjunctionem habet, ex mente pronuntiantis
vel disjuncta vel conjuncta accipitur. Conjunctionem enim
nonnunquam pro disjunctione accipi, Labeo ait, ut in illa sti-
pulatione, mihi, hæredique meo, te, hæredemque tuum.
- l. 53. pr. de V. S.* Sæpe ita comparatum est, ut conjuncta pro
disjunctis accipiantur, & disjuncta pro conjunctis; interdum
soluta pro separatis. Nam cum dicitur apud veteres: Agna-
torum gentiliumque, pro separatione accipitur. At cum di-
citur, super pecunia tutelave sua, tutor separatim sine pecu-
nia dari non potest. Et cum dicimus: Quod dedi, aut dona-
vi, utraque continemus. Cum vero dicimus: Quod eum da-
re, facere oportet, quodvis eorum sufficit probare. Cum vero
dicit prætor: Si donum, munus, operas redemerit: si omnia
imposita sunt, certum est, omnia redimenda esse. Ex re ergo
pro conjunctis habentur, si quædam imposita sunt, cætera
non desiderabuntur.
- §. I.** Item dubitatum, illa verba, ope, consilio, quemad-
modum accipienda sunt, sententiæ conjungentium, aut sepa-
rantium? sed verius est, quod & Labeo ait, separatim acci-
pienda: quia aliud factum est ejus, qui ope, aliud ejus, qui
consilio furtum facit: Sic enim alii condici potest, alii non
potest. Et sane post veterum autoritatem eo perventum est,
ut nemo ope videatur fecisse, nisi & consilium malignum ha-
buerit:

buerit : nec consilium habuisse noceat, nisi & factum secutum fuerit.

l. 124. ff. de V. S. Hæc verba, ille aut ille, non solum disjunctivæ, sed etiam subdisjunctivæ orationis sunt. Disjunctivum est veluti cum dicimus, aut dies aut nox est : quorum posito altero, necesse est alterum tolli : item sublato altero, poni alterum. Ita simili figuratione verbum potest esse subdisjunctivum. Subdisjunctivi autem genera sunt duo. Unum, cum ex propositis finibus ita non potest uterque esse, ut possit neuter esse, veluti cum dicimus, aut sedet, aut ambulat. nam ut nemo potest utrumque simul facere : ita aliquis potest neutrum, veluti is, qui accumbit. Alterius generis est, cum ex propositis finibus ita non potest neuter esse, ut possit utrumque esse. Veluti cum dicimus, omne animal aut facit, aut patitur : nullum est enim, quod nec faciat, nec patiatur, at potest simul & facere & pati.

l. 4. C. de V. S. Cum quidam sic vel institutionem, vel legatum vel fideicommissum, vel libertatem vel tutelam scripserit : Ille aut ille mihi heres esto, vel illi aut illi do lego, vel dari volo, vel illum aut illum liberum, aut tutorem esse volo, vel jubeo : Dubitabatur utrumne inutilis sit hujusmodi institutio, & legatum, & fideicommissum, & libertas & tutoris datio ? an occupantis melior conditio sit ? an ambo in hujusmodi lucra vel munera vocentur ? & an secundum aliquem ordinem admittantur ? an uterque omnimodo ? cum alii in institutionibus primum quasi institutum admitti, secundum quasi substitutum, alii in fideicommissis posteriorem solum accepturum fideicommissum existimaverint, quasi recentiore voluntate testatoris utentem. Et si quis eorum altercationes sigillatim exponere maluerit, nihil prohibet non leve libri volumen extendere, ut sic explicari possit tanta auctorum varietas : cum non solum juris auctores, sed etiam ipsæ principales constitutiones, quas ipsi autores retulerunt, inter se variasse videntur. Melius itaque nobis visum est, omni

hujusmodi verbositate explosa, conjunctionem Aut pro Et accipi: ut videatur copulativo modo esse prolata, & magis fit *παράδιξις*, ut & primam personam inducat, & secundam non repellat. Quemadmodum enim verbi gratia in interdicto, quod vi aut clam, Aut conjunctio pro Et apertissime posita est: ita & in omnibus hujusmodi casibus sive institutionum, sive legatorum, sive fideicommissorum, vel libertatum, seu tutelarum hoc est intelligendum, ut ambo veniant æqua lance ad hæreditatem, ambo legata similiter accipiant, fideicommissum in utrumque dividatur: libertas utrumque capiat: tutoris ambo fungantur officio, ut sic nemo defraudetur à comodo testatoris: & major providentia pupillis inferatur: ne dum dubitatur apud quem debeat esse tutela, in medio res pupillorum depereant. Sed hæc quidem sancimus, cum in personas hujusmodi proferatur scriptura. Sin autem una quidem est persona: res autem ita derelictæ sunt: Illam, aut illam rem tibi do, lego, per fideicommissum relinquo: tunc secundum veteres regulas & antiquas definitiones vetustatis jura manean incorrupta, nulla innovatione eis ex hac constitutione introducenda. Quod etiam in contractibus locum habere censemus.

l. 142. ff. de V. S. Triplici modo conjunctio intelligitur, aut enim Re per se conjunctio contingit, aut Re & Verbis, aut Verbis tantum. Nec dubium est, quin conjuncti sint, quos & nominum & rei complexus jungit, veluti, Titius & Mævius ex parte dimidia hæredes sunt, vel ita, Titius Mæviusque hæredes sunt, vel Titius cum Mævio ex parte dimidia hæredes sunt. Videamus autem ne, etiamsi hos articulos detrahas, Et, Que, Cum, interdum tamen conjunctos accipi oporteat. Veluti Lucius Titius, Publius Mævius ex parte dimidia hæredes sunt: Vel ita, Publius Mævius, Lucius Titius hæredes sunt: Sempronius ex parte dimidia hæres esto. Ut Titius & Mævius veniant in partem dimidiam, &
re &

re & verbis conjuncti videantur. Lucius Titius ex parte dimidia hæres esto. Sejus ex parte, qua Lucium Titium institui hæredem, hæres esto: Sempronius ex parte dimidia hæres esto. Julianus ait dubitari posse, tres semisses facti sint, an Titius in eundem semissem cum Cajo Sejo institutus sit: Sed eoquod Sempronius quoque ex parte dimidia scriptus est, verisimilius esse, in eundem semissem duos coactos, & conjunctim hæredes scriptos esse.

l. 110. §. 3. ff. de R. I. Ubi verba conjuncta non sunt, sufficit alterutrum esse factum.

(c) *l. 237. ff. de V. S.* Duobus negativis verbis quasi permittit lex magis, quam prohibuit.

Res, & casus miscellaneos, quid juris sit circa I. Tempus ad Temporis spatia.

l. 2. §. 1. ff. de V. S. Cujusque diei major pars est horarum septem primarum, non supremarum.

l. 101. ff. de R. I. Ubi lex duorum mensium fecit mentionem, & qui sexagesimo & primo die venerit, audiendus est, ita enim & Imperator Antoninus cum Divo patre suo rescripsit.

l. 98. pr. §. 1. & §. 2. ff. de V. S. Cum bisextum Calendis est, nihil refert utrum priore, an posteriore die quis natus sit, & deinceps sextum calendas ejus natalis dies est, nam id biduum pro uno die habetur: sed posterior dies intercalatur, non prior. Ideo quo anno intercalatum non est, sexto Calendas natus, cum bisextum Calendis est, priorem diem natalem habet. Cato putat mensem intercalarem addititium esse, omnesque ejus dies pro momento temporis observat, extremoque diei mensis Februarii attribuit Quintus Mucius. Mensis autem intercalaris constat ex diebus viginti octo.

l. 233. §. 1. ff. de V. S. Post Calendas. januarias die tertio pro salute Principis vota suscipiuntur.

l. 217. pr. & §. 1. ff. de V. S. Inter illam conditionem, Cum dari poterit, & Postquam dari poterit, multum interest. Nam posteriorem scripturam uberiorem esse constat: At Cum dari poterit, arctiorem: & id tantummodo tempus significari, quo primum dari possit. Item ita data conditione: illud facito in diebus, si nihil præterea fuisset adjectum, in biduo conditionem impleri oportet.

l. 132. ff. de V. S. Anniculus amittitur, qui extremo anni die moritur, & consuetudo loquendi id ita esse declarat, ante diem decimum Calendarum: post diem decimum Calendarum, neutro enim sermone undecim dies significantur.

l. 134. ff. de V. S. Anniculus non statim ut natus est, sed trecentesimo sexagesimo quinto die dicitur, incipiente plane, non exacto die: quia annum civiliter non ad momenta temporum, sed ad dies numeramus.

l. 8. ff. de V. S. Verbum Oportebit, tam præsens, quam futurum tempus significat.

l. 123. ff. de V. S. Verbum Erit, interdum etiam præteritum, nec solum futurum demonstrat, quod est nobis necessarium scire, & cum codicilli ita confirmati testamento fuerint, quod in Codicillis scriptum erit, utrum ne futuri temporis demonstratio fiat, an etiam præteriti, si ante scriptos Codicillos quis relinquit, quod quidem ex voluntate scribentis interpretandum est. Quemadmodum autem hoc verbum, Est, non solum præsens, sed & præteritum tempus significat: ita & hoc verbum, Erit, non solum futurum, sed interdum etiam præteritum tempus demonstrat: nam cum dicimus, Lucius Titius solutus est ab obligatione: & præteritum & præsens significamus. Sicut hoc, L. Titius alligatus est, & idem fit, cum ita loquimur, Troja capta est, non enim ad præsentis facti demonstrationem refertur is sermo, sed ad præteritum.

l. 133. ff. de V. S. Si quis sic dixerit, ut intra diem mortis ejus aliquid fiat, ipse quoque dies, quo quis mortuus est, numeratur.

(2) Obscurum & Ambiguum,

cap. 30. de R. I. in 6to.

l. 9. ff. de R. I.

quimur.

} In obscuris, quod minimum est, sequimur.

l. 56. ff. de R. I. Semper in dubiis benigniora præferenda sunt.

l. 67. ff. de R. I. Quoties idem sermo duas sententias exprimit, ea potissimum excipiat, quæ rei gerendæ aptior est.

cap. 45. de R. I. in 6to.

l. 114. ff. de R. I.

verosimilius, & quod plerumque fieri solet.

} In obscuris inspici solet, quod est

l. 108. pr. & §. 1. ff. de R. I. Rapienda est occasio, quæ præbet benignius responsum. Quod factum est, cum in obscuro sit, ex affectione cujusque capit interpretationem.

l. 192. §. 1. ff. de R. I. In re dubia benigniorem interpretationem sequi, non minus justius est, quam tutius.

l. 200. ff. de R. I. Quoties nihil sine captione investigari potest, eligendum est, quod minimum habeat iniquitatis.

l. 85. §. 2. ff. de R. I. Quoties æquitatem desiderii naturalis ratio, aut dubitatio juris moratur, justis decretis res temperanda est.

(3) Rariora,

l. 64. ff. de R. I. Ea, quæ raro accidunt, non temere in agendis negotiis computantur.

(4) Abundantia,

l. 94. ff. R. I. Non solent, quæ abundant, vitiare scripturas.

l. 81. ff. de R. I. Quæ dubitationis tollendæ causâ contractibus inferuntur, jus commune non lædunt.

(5) Utile & Inutile,

cap. 37. de R. I. in 6to. Utile non debet per inutile vitari.

(6) Commodum & Incommodum,

l. 10. ff. de R. I.

cap. 55. de R. I. in 6to.

} Secundum naturam est, commoda cuiusque rei cum sequi, quem sequuntur incommoda.

l. 33. ff. de R. I. In eo, quod velis, qui petit, velis, a quo petitur, lucrifactorus est, durior causa est petitoris.

l. 41. §. 1. ff. de R. I. In re obscura melius est favere repetitioni, quam adventitio lucro.

l. 98. ff. de R. I. Quoties utriusque causa lucris ratio vertitur, is preferendus est, cujus in lucrum causa tempore præcedit.

l. 195. ff. de R. I. Expressa nocent, non expressa non nocent.

cap. 77. de R. I. in 6to. Rationi congruit, ut succedat in onere, qui substituitur in honore.

(7) Odiosum, & Favorabile,

cap. 15. de R. I. in 6to. Odiâ restringi, & favores convenit ampliari.

cap. 61. de R. I. in 6to. Quod ob gratiam alicujus conceditur, non est in ejus dispendium retorquendum.

(8) Numerum singularem & pluralem,

l. 158. ff. de V. S. In usu juris frequenter uti nos, Cascellius ait, singulari appellatione, cum plura ejusdem generis significare vellemus: nam & multum hominem venisse Romam, & piscem vilem esse dicimus. Item in stipulando satis habemus de hærede cavere, si ea res secundum me, hæredemque meum iudicata

cata erit: & rursus, quod ob eam rem te, hæredemve tuum: nempe æque si plures hæredes sint, continentur stipulatione. *cap. 40. de R. I. in 6to.* Pluralis locutio duorum numero est contenta.

(9) Generale & Speciale,

l. 147. ff. de R. I. Semper specialia generalibus insunt.

(10) Plus & Minus,

l. 110. ff. de R. I.
cap. 35. de R. I. in 6to. } In eo, quod plus est, semper inest & minus.
l. 21. ff. de R. I.
cap. 53. de R. I. in 6to. } Non debet cui plus licet, quod minus est, non licere.

(11) Principale, & Accessorium,

l. 129. §. 1. ff. de R. I.
l. 178. ff. de R. I. } Cum principalis causa non consistit,
 nec ea quidem, quæ sequuntur, locum habent.
cap. 42. de R. I. in 6to. Accessorium naturam sequi congruit principalis.

(12.) Negotiorum civilium impedimenta, & dissolutionem,

l. 29. ff. de R. I. Quod initio vitiosum est, non potest tractu temporis convalescere.
cap. 18. de R. I. in 6to. Non firmatur tractu temporis, quod de jure ab initio non subsistit.
l. 85. §. 1. ff. de R. I. Non est novum, ut, quæ semel utiliter constituta sunt, durent, licet ille casus extiterit, à quo initium capere non potuerunt. I 2 *l. 169.*

l. 169. §. 1. ff. de R. I. Quod pendet, non est pro eo, quasi sit.

cap. 67. de R. I. in 6to. Quod alicui non licet suo nomine, nec alieno licebit.

cap. 84. de R. I. in 6to. Cum quid una via prohibetur alicui, ad id aliã non debet admitti.

cap. 52. de R. I. in 6to. Non præstat impedimentum, quod de jure non sortitur effectum.

l. 100. ff. de R. I. Omnia, quæ jure contrahuntur, contrario jure pereunt.

l. 153. ff. de R. I. Fere quibuscunque modis obligamur, iisdem in contrarium actis liberamur: cum quibus modis acquirimus, iisdem in contrarium actis amittimus. Ut igitur nulla possessio acquiri nisi animo & corpore potest: ita nulla amittitur, nisi in qua utrumque in contrarium actum.

l. 35. ff. de R. I. Nihil tam naturale est, quam eo genere quidque dissolvere, quo colligatum est: ideo verborum obligatio verbis tollitur: nudi consensus obligatio contrario consensu dissolvitur,

C. 1. X. de R. I. Omnis res per quascunque causas nascitur, per eandem dissolvitur.

Tantum.

SOLI DEO GLORIA.

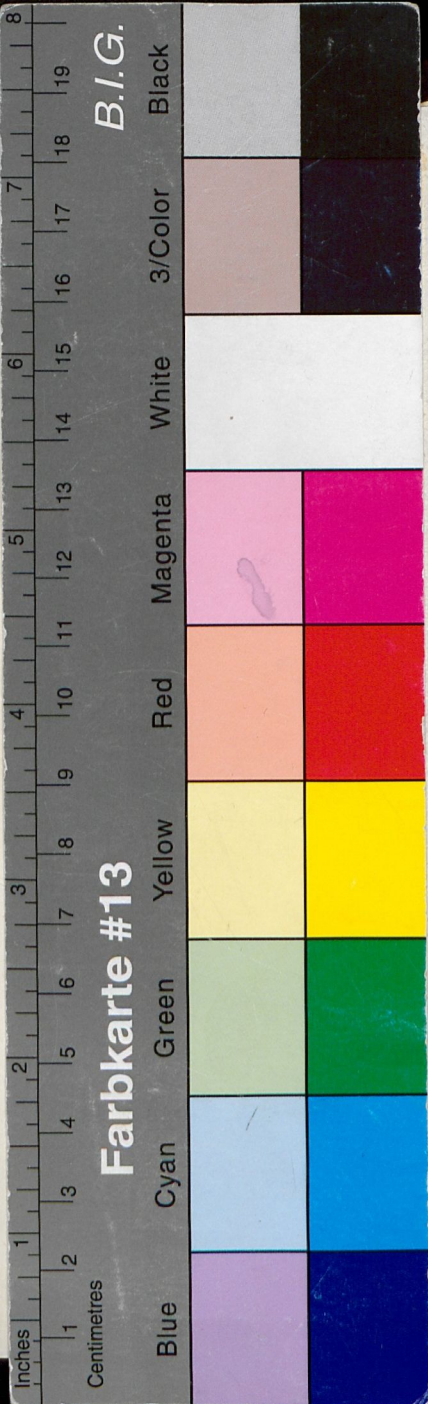
Kc. 3673

ULB Halle

3

005 371 244

CHRISTOPHORI SCHREITERI,
F. U. D. ET PROF. PUBL.

PRIMÆ LINEÆ
JURIS CIVILIS
PRIVATI,

&
Earundem ductu adornata
DISPOSITIO TEXTUUM,

qui sub Titulis
DE VERBORUM SIGNIFI-
CATIONE & REGULIS
JURIS,

in Jure Romano & Canonico
prostant.

L I P S I Æ
Sumtibus LANCKISIANIS
M DCC X.

He 3673

31

20.

